

สำนักงาน ก.พ.
OCSC
Office of the Civil Service Commission

หนังสืออิเล็กทรอนิกส์

กฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการ ทางปกครอง

สารบัญ

บทที่ 1

บทนำ

- ความเป็นมาของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง 04
- หลักการและเหตุผลในการใช้กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง 05

บทที่ 2

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

- ความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง 14
- เจ้าหน้าที่ : ผู้ดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง 16
- ลักษณะของการดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง : คำสั่งทางปกครอง กฎ การดำเนินการอื่นใดทางปกครอง 18

บทที่ 3

คำสั่งทางปกครอง

- ความหมายและตัวอย่างของคำสั่งทางปกครอง 22
- รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง 23
- หลักและแนวปฏิบัติในการออกคำสั่งทางปกครอง 29

บทที่ 4

กฎและการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

- ความหมายและตัวอย่างของกฎ 32
- ความหมายและตัวอย่างของการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง 37
- หลักและแนวปฏิบัติในการออกกฎ และการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง 38

สารบัญ

บทที่ 5

การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

39

- สิทธิของคู่กรณี 40
- การแจ้งวิธีการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง 48
- ขั้นตอนและการดำเนินการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง 49
- การพิจารณาอุทธรณ์ 51

บทที่ 6

ข้อควรคำนึงถึงในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

53

- อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ 55
- หลักเกณฑ์ของกฎหมาย 57
- สิทธิของคู่กรณี 58
- กรอบของกฎหมายและระยะเวลา 59
- ความรอบคอบระมัดระวัง 60
- ความพร้อมในการชี้แจงและรับการตรวจสอบ 61

แบบทดสอบท้ายบทเรียน

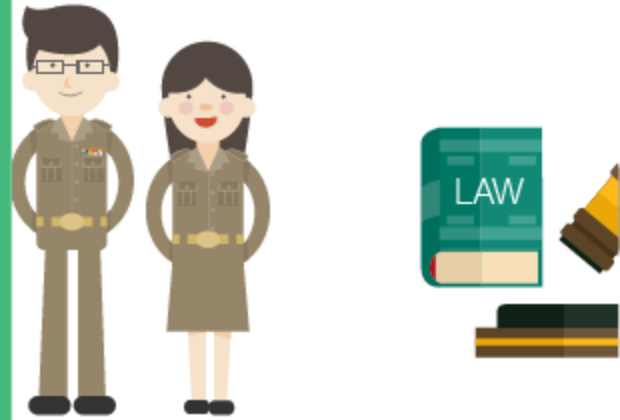
64

บทที่

01

บทนำ

- 1.1 ความเป็นมาของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
- 1.2 หลักการและเหตุผลในการใช้กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

แนวความคิดของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเกิดจากการที่ส่วนราชการ และหน่วยงานอื่นของรัฐมีหน้าที่ในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่ออำนวยความสะดวก ในการดำรงชีวิต และการประกอบอาชีพของประชาชน โดยมีข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของ รัฐเป็นผู้ดำเนินการภายใต้กฎหมาย กฎ ระเบียบ และข้อบังคับต่างๆ ที่แต่ละหน่วยงาน กำหนดขึ้น ซึ่งมีความแตกต่างหลากหลายกันมาก กฎหมาย กฎ ระเบียบ ข้อบังคับบาง ฉบับก็กำหนด “กระบวนการ” (procedure) ในการพิจารณาดำเนินการไว้อย่างละเอียด ชัดเจน บางฉบับก็กำหนดไว้เพียงสั้นๆ หรืออย่างกว้าง บางฉบับ หรือบางเรื่องก็ไม่มี กระบวนการ หรือหลักเกณฑ์วิธีการในการพิจารณาดำเนินการกำหนดไว้แต่อย่างใด ปล่อย ให้เป็นเรื่องที่อยู่ในดุลพินิจของเจ้าหน้าที่ ทำให้ขาดความชัดเจนและไม่สามารถคาดหมาย ได้ว่า เรื่องที่ประชาชนยื่นคำขอให้พิจารณาสั่งการ หรือดำเนินการนั้น จะได้รับการอนุมัติ อนุญาตหรือไม่ ภายในระยะเวลาเท่าใด ด้วยเหตุผลอะไร จึงมีความจำเป็นต้องตรากฎหมาย กลางเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองขึ้นเพื่อใช้เป็นเครื่องมือประกอบการพิจารณา ออกคำสั่งทางปกครอง หรือการดำเนินการอื่นใดในทางปกครอง เรียกว่า “พระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙”

สำหรับความเป็นมาของกฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองในต่างประเทศ นั้น ได้มีวิวัฒนาการที่ยาวนานมากกว่า ๑๒๐ ปี โดยประเทศสเปนเป็นประเทศแรกที่ได้จัด ทำกฎหมายดังกล่าวขึ้น และประกาศใช้เป็นครั้งแรกในปี ค.ศ. ๑๘๘๙ และจนถึงปัจจุบัน มีประเทศที่ใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองไม่ต่ำกว่า ๒๐ ประเทศ ประเทศสหรัฐอเมริกาได้เริ่มมีการศึกษาเกี่ยวกับปัญหาการใช้อำนาจทางปกครองที่ไม่ ถูกต้องตั้งแต่สมัยก่อนสงครามโลกครั้งที่สอง และต่อมาได้มีการประกาศใช้กฎหมาย “Administrative Procedure Act” ในปี ค.ศ. ๑๙๔๖ ส่วนประเทศเยอรมันเริ่มใช้ กฎหมายนี้ในปี ค.ศ. ๑๙๗๖

ประเทศไทยเริ่มมีแนวความคิดที่จะให้มีการวางหลักเกณฑ์ทั่วไปในการพิจารณา ดำเนินการเกี่ยวกับการปฏิบัติราชการทางปกครอง ตั้งแต่ พ.ศ. ๒๕๒๒ โดยมีการกำหนด ไว้ในมาตรา ๕๑ แห่งพระราชบัญญัติคณะกรรมการกฤษฎีกา พ.ศ. ๒๕๒๒ ให้คณะกรรมการ วินิจฉัยร้องทุกข์มีอำนาจเสนอแนะต่อคณะรัฐมนตรีในการวางระเบียบปฏิบัติราชการ เกี่ยวกับการกำหนดวิธีการ และวิธีพิจารณาของเจ้าหน้าที่ของรัฐก่อนออกคำสั่ง คำอนุญาต คำวินิจฉัย หรือคำชี้ขาด ตามอำนาจหน้าที่ที่กฎหมายบัญญัติ และกำหนดให้ต้องมีข้อความ และเหตุผลตามสมควรในการสนับสนุนการออกคำสั่ง คำอนุญาต คำวินิจฉัย หรือคำชี้ขาด ที่เกี่ยวกับสิทธิ หรือหน้าที่ของบุคคล หรือที่มีความสำคัญในการปฏิบัติราชการ ต่อมาได้เริ่ม มีการจัดทำร่างกฎหมายเกี่ยวกับ วิธีพิจารณาทางปกครองในปี พ.ศ. ๒๕๓๔ แต่เนื่องจาก ในระหว่างนั้นรัฐบาลมีร่างกฎหมายอื่นที่ต้องเร่งรัดเสนอต่อสภานิติบัญญัติแห่งชาติเป็น จำนวนมาก รัฐบาลจึงมิได้เสนอร่างกฎหมายนี้ต่อสภา จวบจนถึงปี พ.ศ. ๒๕๓๖ ได้มีการ จัดทำร่างพระราชบัญญัติวิธีพิจารณาทางปกครอง พ.ศ..... ขึ้นอีกครั้งหนึ่ง และได้มีการ พิจารณาปรับปรุงแก้ไขให้ชัดเจนยิ่งขึ้น โดยได้เปลี่ยนชื่อเป็น “ร่างพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ ราชการทางปกครอง พ.ศ.....” เพื่อมิให้เกิดความเข้าใจผิดว่าเป็นกฎหมายว่าด้วยการ พิจารณาคดีของศาลปกครอง จนในที่สุดได้มีการเสนอร่างพระราชบัญญัติดังกล่าวต่อ สภาผู้แทนราษฎร และวุฒิสภา แล้วได้มีการประกาศใช้เป็น “พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ ราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙” มีผลบังคับตั้งแต่วันที่ ๑๔ พฤษภาคม ๒๕๔๐

หลักการและเหตุผลในการใช้กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

★ เพื่อวางหลักการในการปฏิบัติราชการทางปกครองให้เป็นไปในแนวทาง และมาตรฐานเดียวกัน มิให้เกิดความสับสน ลักลั่น หรือต่างหน่วยต่างเลือกวิธีปฏิบัติตามอำเภอใจโดยมิได้คำนึงถึงความยุ่งยากลำบาก หรือความเดือดร้อนของประชาชนผู้มาขอใช้บริการสาธารณะจากส่วนราชการ หรือหน่วยงานของรัฐ

เกี่ยวกับเรื่องนี้ ได้มีบทบัญญัติมาตรา ๓ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ กำหนดว่า “วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่างๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่กฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ และมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งหมายความว่า การปฏิบัติราชการทางปกครองใดๆ ไม่ว่าจะเป็นการขออนุมัติ ขออนุญาต การพิจารณาเพื่ออนุมัติ อนุญาต การอุทธรณ์โต้แย้ง การพิจารณาอุทธรณ์ รวมทั้งการกระทำอื่นใดในการปฏิบัติราชการทางปกครอง ซึ่งไม่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะก็ให้ดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ เท่านั้น หรือแม้จะมีกฎหมายกำหนดเรื่องใดไว้โดยเฉพาะ แต่เรื่องดังกล่าวมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัตินี้ ก็ต้องใช้หลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้แทน

บทที่ 1 บทนำ

ยกตัวอย่างเช่น เคยมีกฎหมายว่าด้วยการสอบสวนทางวินัยของข้าราชการพลเรือนที่กำหนดว่า ในการสอบสวนทางวินัยห้ามมิให้บุคคลอื่นนอกจากผู้ถูกสอบสวน หรือผู้ที่คณะกรรมการเรียกมาให้ถ้อยคำอยู่ในที่สอบสวน เว้นแต่จะได้รับอนุญาตจากคณะกรรมการ เพื่อประโยชน์แห่งการสอบสวน ซึ่งทำให้ผู้ถูกสอบสวนไม่สามารถนำใครเข้าฟังการสอบสวนได้ แต่มาตรา ๒๓ ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองบัญญัติว่า

“ในการพิจารณาทางปกครองที่คู่กรณีต้องมาปรากฏตัวต่อหน้าเจ้าหน้าที่ คู่กรณีมีสิทธินำทนายความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองได้

การใดที่ทนายความหรือที่ปรึกษาได้ทำลงต่อหน้าคู่กรณีให้ถือว่าเป็นการกระทำของคู่กรณี เว้นแต่คู่กรณีจะได้คัดค้านเสียแต่ในขณะนั้น”

บทที่ 1 บทนำ

ดังนั้น ถือว่ากฎว่าด้วยการสอบสวนทางวินัยของข้าราชการพลเรือนดังกล่าว เป็นกฎหมายที่มีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรม หรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองฉบับนี้ จึงต้องใช้หลักเกณฑ์ตามที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติฉบับนี้แทน กล่าวคือ คู่กรณี หรือผู้ถูกสอบสวนย่อมมีสิทธิที่จะนำทนายความ หรือผู้แทนเข้ามาในที่ทำการสอบสวนได้

★ เพื่อกำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆ ในการพิจารณา และดำเนินการทางปกครองให้เกิดความรวดเร็ว โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ ทั้งนี้ เนื่องจากในอดีตที่ผ่านมายังไม่มี การกำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆ ในการพิจารณาและดำเนินการทางปกครอง ที่มีประสิทธิภาพ เป็นระบบ สามารถใช้เป็นเครื่องมือในการจัดทำบริการสาธารณะเพื่อให้ บริการประชาชนด้วยความสะดวกรวดเร็วดีพอ บริการของรัฐส่วนใหญ่จึงเป็นไปด้วยความ ล่าช้า ประชาชนไม่สามารถติดตาม เร่งรัด ตรวจสอบ หรือแม้แต่จะขอทราบความคืบหน้า และระยะเวลาแล้วเสร็จได้

ได้มีความพยายามที่จะปรับปรุงระบบการทำงานของหน่วยงานราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐอย่างต่อเนื่องมานาน เช่น มีการประกาศใช้ “ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๒” ข้อ ๘ กำหนดให้หน่วยงานของรัฐพิจารณา และดำเนินการตามคำขอของประชาชนให้เสร็จ และแจ้งให้ประชาชนผู้ยื่นคำขอทราบในหนึ่งวันทำการนับแต่เวลาที่ได้รับคำขอ และข้อ ๙ กำหนดว่าคำขอในเรื่องใดๆ ถ้าโดยสภาพแห่งเรื่องไม่อาจดำเนินการให้แล้วเสร็จภายในกำหนดเวลาหนึ่งวันทำการได้ ให้หน่วยงานของรัฐออกระเบียบเพื่อกำหนดขั้นตอน และระยะเวลาการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนสำหรับคำขอในเรื่องนั้น

ต่อมาเมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ แล้ว ได้มีการกำหนดไว้ในบทเฉพาะกาลมาตรา ๘๕ “ให้ถือว่าระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการปฏิบัติราชการเพื่อประชาชนของหน่วยงานของรัฐ พ.ศ. ๒๕๓๒ เป็นระเบียบที่คณะรัฐมนตรีวางขึ้นตามมาตรา ๓๓ แห่งพระราชบัญญัตินี้” ซึ่งเท่ากับว่า เมื่อมีการประกาศใช้พระราชบัญญัติฉบับนี้แล้ว การกำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆ ในการพิจารณา และดำเนินการทางปกครองที่ไม่มีกฎหมายกำหนดไว้สำหรับเรื่องใดโดยเฉพาะ ก็ให้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์กลางที่กำหนดไว้โดยกฎหมายฉบับนี้ เพื่อให้มีการปฏิบัติราชการทางปกครองของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐโดยรวมเป็นไปด้วยความรวดเร็ว โปร่งใส และสามารถตรวจสอบได้

บทที่ 1 บทนำ

★ เพื่อให้การดำเนินการทางปกครองเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และมีประสิทธิภาพ ในการบังคับใช้กฎหมาย

การดำเนินการทางปกครองไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ระเบียบ ข้อบังคับ หรือออก คำสั่งทางปกครอง รวมทั้งการปฏิบัติการอย่างอื่นทางปกครอง ล้วนเป็นการกระทำของ หน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่มีผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ ความเป็นอยู่ การประกอบ อาชีพของประชาชน หน่วยงานหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะดำเนินการดังกล่าวได้ จะต้อง มีกฎหมายให้อำนาจไว้ และกฎหมายดังกล่าวก็ต้องเป็นกฎหมายที่มีข้อกำหนดเกี่ยวกับ หลักเกณฑ์ วิธีการ ขั้นตอน รวมทั้งระยะเวลาในการดำเนินการไว้ด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้ กระบวนการพิจารณาทางปกครอง หรือการดำเนินการทางปกครองของเจ้าหน้าที่ได้เป็น ไปอย่างถูกต้องตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และข้อกำหนดดังกล่าว

การดำเนินการทางปกครองบางเรื่องก็มีกฎหมาย และระเบียบที่เกี่ยวกับเรื่องนี้ กำหนดไว้โดยเฉพาะ เช่นเรื่องการเวนคืนอสังหาริมทรัพย์ หรือเรื่องการดำเนินการทางวินัย ข้าราชการ เป็นต้น แต่ถ้าเป็นเรื่องกลางๆ เรื่องต่างๆ ไป ไม่ได้มีกฎหมายหรือระเบียบข้อ บังคับกำหนดหลักเกณฑ์ หรือวิธีพิจารณาไว้โดยเฉพาะก็ใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการ ทางปกครอง ซึ่งมีหลักเกณฑ์วิธีการ ระยะเวลา รวมทั้งกระบวนการที่จะโต้แย้ง คัดค้าน ขอให้ทบทวนหรือเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองหรือการกระทำทางปกครองใดๆ ได้อย่าง ครบถ้วน ซึ่งจะทำให้ผู้ปฏิบัติคือฝ่ายที่เป็นหน่วยงานทางปกครอง และเจ้าหน้าที่ของรัฐ

สามารถดำเนินการได้อย่างถูกต้อง ตามกฎหมาย และสามารถควบคุม หรือกระทำการใดๆ ตามอำนาจ หน้าที่ที่กฎหมายกำหนดไว้ได้อย่าง มีประสิทธิภาพมากขึ้น

บทที่ 1 บทนำ

★ เพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ อำนาจความเป็นธรรมแก่ประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ

เหตุผลสำคัญในการประกาศใช้พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองประการหนึ่ง นอกเหนือจากการให้มีกฎหมายกำหนดหลักเกณฑ์ และขั้นตอนต่างๆ ในการพิจารณาและดำเนินการทางปกครองให้เกิดความรวดเร็ว โปร่งใส สามารถตรวจสอบได้ กับเพื่อให้การดำเนินการทางปกครองเป็นไปโดยถูกต้องตามกฎหมาย และมีประสิทธิภาพในการบังคับใช้กฎหมายแล้ว ยังมีเจตนารมณ์สำคัญที่จะให้กฎหมายฉบับนี้ เป็นกฎหมายที่เป็นไปเพื่อรักษาประโยชน์สาธารณะ อำนวยความเป็นธรรมให้กับประชาชน และที่สำคัญที่สุดคือเพื่อป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการ

บริการสาธารณะเป็นบริการเพื่อประชาชนส่วนรวม และในการจัดทำบริการสาธารณะก็เป็นการจัดทำกิจการของรัฐในด้านต่างๆ เพื่อให้ประชาชนส่วนรวมมีความเป็นอยู่และประกอบอาชีพได้โดยปกติสุข ในขณะที่เดียวกันก็ต้องดูแลรักษาไม่ให้เอกชนคนใดคนหนึ่งหรือกลุ่มใดกลุ่มหนึ่ง รวมทั้งหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐอาศัยประโยชน์ส่วนตน หรืออ้างประโยชน์ของทางราชการก่อความเสียหายแก่ประโยชน์ส่วนรวม หรือประโยชน์สาธารณะ เช่น ส่วนราชการแห่งใดแห่งหนึ่งได้มีคำสั่งอนุญาตให้บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งเข้าไปทำกินหรือแสวงหาประโยชน์จากทรัพยากรธรรมชาติในพื้นที่ที่กฎหมายกำหนดให้เป็นที่สาธารณประโยชน์สำหรับประชาชนใช้ร่วมกัน หรือในเขตป่าสงวนหรือในเขตรักษาพันธุ์สัตว์ป่า ซึ่งเป็นเรื่องที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่สามารถทำได้ เป็นต้น

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

01 เป็นคู่กรณีเอง

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้เป็นธรรมให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

02 เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

03

เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดาน ไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวกันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

04

เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือ
ผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้แก่ประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

05

เป็นเจ้าของหรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของ คู่กรณี

บทที่ 1 บทนำ

ในแง่ของการอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริต และประพฤติมิชอบในวงราชการนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้มีบทบัญญัติกำหนดคุณสมบัติของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งรวมถึงกรรมการในคณะกรรมการที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครองที่จะต้องมีความเป็นกลางไว้ใน มาตรา ๑๓ ดังต่อไปนี้

มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

06 กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

บทที่ 1 บทนำ

นอกจากคุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๑๓ ข้างต้นแล้ว ยังมีกรณีต้องห้ามทำหน้าที่พิจารณาทางปกครองอันเกิดจากเหตุอื่นใดที่มีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลางกำหนดไว้ในมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่งอีกด้วย

“มาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง ในกรณีที่มีเหตุอื่นใด นอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่ หรือ กรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้”

ยกตัวอย่างเช่น คนที่เป็นประธานกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริงซึ่งลงมติว่าผู้ถูกร้องเรียนมีกรณีอันควรกล่าวหาว่ากระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรงแล้วได้รับแต่งตั้งให้เป็นกรรมการสอบสวนทางวินัยร้ายแรงต่อผู้ถูกร้องเรียนอีกดังนี้ แม้กรรมการผู้นั้นจะไม่มีคุณสมบัติต้องห้ามตามมาตรา ๑๓ ก็ตาม แต่ก็มีกรณีที่มีเหตุซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางวินัยไม่เป็นกลางได้ เพราะตนเคยมีความเห็นว่าการกระทำของผู้ถูกร้องเรียนมีมูลตามที่ถูกร้องกล่าวหาแล้วเมื่อเป็นกรรมการสอบสวนข้อเท็จจริง เป็นต้น

การมีบทบาทปฏิบัติเกี่ยวกับหลักเกณฑ์
วิธีการ กระบวนการพิจารณา ระยะเวลา
คุณสมบัติของเจ้าหน้าที่ รวมทั้งวิธีการ
และขั้นตอนในการอุทธรณ์ ย่อมทำให้เจ้าหน้าที่ และ
ผู้มีส่วนเกี่ยวข้องต้องดำเนินการด้วยความรอบคอบระมัดระวัง
เป็นการลดโอกาสในการใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบ
และส่งผลดีต่อการป้องกันการทุจริตประพฤติมิชอบ
ในวงราชการไปด้วย

บทที่

02

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539

- 2.1 ความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
- 2.2 เจ้าหน้าที่ : ผู้ดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง
- 2.3 ลักษณะของการดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง : คำสั่งทางปกครอง กฎ การดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

2.1

ความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

ในการปฏิบัติหน้าที่การงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม ทั้งในราชการบริหารส่วนกลางและส่วนภูมิภาคหรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่น ไม่ว่าจะเป็นองค์การบริหารส่วนจังหวัด เทศบาล องค์การบริหารส่วนตำบล หรือหน่วยงานของรัฐที่เรียกชื่ออย่างอื่น เช่น องค์การมหาชน หรือรัฐวิสาหกิจก็ตาม ลักษณะงานส่วนใหญ่จะเกี่ยวข้องกับภารกิจในการ “ปฏิบัติราชการทางปกครอง” เพื่อให้บริการประชาชนตามหน้าที่ และความผิดชอบที่กฎหมายกำหนดให้เป็นอำนาจหน้าที่ของ กระทรวง ทบวง กรม หรือหน่วยงานของรัฐที่ตนสังกัดอยู่

หน่วยงานของรัฐส่วนใหญ่จะมีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้เพื่อให้ข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐในสังกัดใช้ประกอบการพิจารณาดำเนินการออกกฎ ระเบียบ หรือคำสั่ง อนุมัติ อนุญาต หรือดำเนินกิจการใดๆ ในทางปกครอง แต่ถ้าหากไม่มีกฎหมาย กฎ ระเบียบ กำหนดไว้ หรือถึงแม้จะมี แต่เป็นกฎหมาย กฎ ระเบียบที่กำหนดไว้ไม่ชัดเจน หรือมีมาตรฐานที่จะใช้ประกอบการพิจารณาจัดทำบริการสาธารณะของเจ้าหน้าที่ไม่ดีพอ ก็จะมีกฎหมายที่เรียกว่า พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กำหนดขั้นตอนและวิธีการในการพิจารณาทางปกครอง เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐประกอบการปฏิบัติหน้าที่อีกทีหนึ่ง

ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๕ บัญญัติว่า

“วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง” หมายความว่า การเตรียมการ และการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อจัดให้มีคำสั่งทางปกครองหรือกฎ และรวมถึงการดำเนินการใดๆ ในทางปกครองตามพระราชบัญญัตินี้”

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

เมื่อพิจารณาจากความหมายของวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองดังกล่าว จะเห็นว่า วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง คือ การกระทำทางปกครองของเจ้าหน้าที่ของรัฐที่หมายความรวมถึง กระบวนการ และขั้นตอนในการเตรียมการ และการดำเนินการของเจ้าหน้าที่เพื่อนำไปสู่ผลในทางปฏิบัติลักษณะใดลักษณะหนึ่งในสามลักษณะ คือ

1

การออกคำสั่งทางปกครอง

2

การออกกฎ

3

การดำเนินการใดๆ ในทางปกครอง

ซึ่งการปฏิบัติราชการทางปกครองหรือการกระทำทางปกครองทั้งสามลักษณะนี้ คือ ผลิตผลของการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายขององค์การของรัฐ คือ หน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองนั่นเอง ผลิตผลของการปฏิบัติราชการทางปกครองทั้งสามลักษณะจะได้กล่าวในรายละเอียดภายหลัง โดยในบทนี้จะพูดถึง “เจ้าหน้าที่” ผู้มีบทบาทสำคัญในการดำเนินการทางปกครอง และลักษณะของการดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครองเพื่อประกอบความเข้าใจในเบื้องต้นก่อน

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

2.2

เจ้าหน้าที่ : ผู้ดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

ผลผลิตของการปฏิบัติราชการทางปกครองไม่ว่าจะเป็นคำสั่งทางปกครองหรือกฎ หรือ การดำเนินการอื่นใดในทางปกครองเกิดขึ้นจากการดำเนินการของ “เจ้าหน้าที่” ผู้ใช้อำนาจ ตามกฎหมาย ซึ่งมาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ให้ความหมายของคำว่า “เจ้าหน้าที่” ไว้ว่า

“หมายถึง บุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ซึ่งใช้อำนาจหรือได้รับมอบให้ใช้อำนาจทางปกครองของ รัฐในการดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการจัดตั้งขึ้นในระบบราชการ รัฐวิสาหกิจ หรือกิจการอื่นของรัฐหรือไม่ก็ตาม”

จากความหมายตามคำนิยามข้างต้น “เจ้าหน้าที่” จึงอาจหมายถึงบุคคลที่เป็น ข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่องค์การมหาชน หรือเจ้าหน้าที่อื่นของรัฐ เช่น

- นายกรัฐมนตรี หรือ รัฐมนตรี
- ปลัดกระทรวง หรือ อธิบดี
- ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือ นายอำเภอ
- ขนส่งจังหวัด หรือ ที่ดินจังหวัด

ฯลฯ

หรือหมายถึงคณะบุคคล เช่น

- คณะรัฐมนตรี (ค.ร.ม.)
- คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน (ก.พ.)
- คณะกรรมการข้าราชการครู และบุคลากรทางการศึกษา (ก.ค.ศ.)
- สภามหาวิทยาลัย

ฯลฯ

หรือนิติบุคคล เช่น

- กระทรวง
- กรม
- จังหวัด
- รัฐวิสาหกิจ
- องค์การมหาชน

ฯลฯ

หรือ นิติบุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย เช่น

- แพทยสภา
- สภานายความ
- มหาวิทยาลัยเอกชน

ฯลฯ

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

องค์ประกอบสำคัญของ “เจ้าหน้าที่” ที่จะเป็นผู้ใช้อำนาจทางปกครองประกอบด้วย
สาระสำคัญอย่างน้อย ๓ ประการ คือ

1

จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น

2

จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งโดยชอบด้วยกฎหมาย

3

จะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลางในเรื่องนั้น

หากมิใช่เป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นโดยตรงแล้วไปใช้อำนาจทางปกครองสั่งการหรือกระทำการใดๆ ย่อมทำให้การสั่งการหรือการกระทำนั้นๆ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย โดยเฉพาะอย่างยิ่งในเรื่องการออกคำสั่งทางปกครอง ซึ่งเป็นเรื่องที่เจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนราชการ และหน่วยงานต่างๆ มีการดำเนินการเป็นประจำทุกวัน ได้มีบทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดไว้ชัดเจนว่า

**“คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่
ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น”**

เช่นหากมีกฎหมายกำหนดว่า ผู้ที่จะมีอำนาจอนุญาตให้มีอาคารป็นไว้ในครอบครองได้คือผู้ว่าราชการจังหวัด ดังนี้ นาย ก. ซึ่งเป็นรองผู้ว่าราชการจังหวัดไปออกคำสั่งอนุญาตให้นาย ข. มีอาคารป็นไว้ในครอบครองได้ คำสั่งนั้นย่อมไม่ชอบด้วยกฎหมาย เพราะนาย ก. มิใช่เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น เป็นต้น หรืออีกตัวอย่างหนึ่ง เช่น เจ้าหน้าที่ทะเบียนราษฎรย่อมมีอำนาจหน้าที่ในการจดทะเบียนย้าย หรือเปลี่ยนแปลงรายการจดทะเบียนราษฎร แต่จะไม่มีอำนาจหน้าที่ในการออกใบอนุญาตให้ปลูกสร้างหรือต่อเติมอาคาร เป็นต้น

กล่าวคือข้าราชการ และเจ้าหน้าที่ของรัฐที่จะทำหน้าที่พิจารณาทางปกครอง หรือปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องใด จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งซึ่งกฎหมายกำหนดให้มีอำนาจพิจารณาดำเนินการในเรื่องนั้น การปฏิบัติราชการทางปกครองในเรื่องใดที่กระทำโดยบุคคลที่ไม่ได้รับการแต่งตั้งให้ดำรงตำแหน่งที่มีอำนาจพิจารณาดำเนินการในเรื่องนั้น แต่ได้แอบอ้าง หรือแสดงตนว่าเป็นผู้ดำรงตำแหน่ง หรือมีอำนาจสั่งการ หรือดำเนินการในเรื่องนั้นแล้ว ย่อมถือว่าการสั่งการ หรือการดำเนินการนั้นไม่ชอบด้วยกฎหมาย และถือว่าเป็นโมฆะ เช่น พระราชบัญญัติสถานบริการ พ.ศ. ๒๕๐๙ กำหนดให้ผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเป็นเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจออกใบอนุญาตตั้งสถานบริการในท้องที่ที่อยู่ในความรับผิดชอบของตำรวจนครบาล บังเอิญผู้บัญชาการตำรวจนครบาลเดินทางไปราชการในต่างประเทศ พลตำรวจโท ก. ซึ่งมีได้ดำรงตำแหน่งผู้บัญชาการตำรวจนครบาล และมีใช้ผู้รักษาราชการแทนผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ได้ใช้อำนาจในตำแหน่งของตนซึ่งอ้างว่าเทียบเท่าผู้บัญชาการตำรวจนครบาล ออกใบอนุญาตตั้งสถานบริการให้นาย ข. ดังนี้ ใบอนุญาตดังกล่าวย่อมเป็นโมฆะ เนื่องจากออกมาโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

3

จะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลางในเรื่องนั้น

ข้อกำหนดในเรื่องนี้ถือเป็นเงื่อนไขสำคัญขององค์ประกอบในการปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งทำหน้าที่พิจารณาทางปกครอง ก่อนที่จะมีคำสั่งทางปกครอง หรือออกกฎ หรือกระทำการอื่นใดในทางปกครอง ทั้งนี้ เพื่อเป็นหลักประกันความเป็นธรรม และป้องกันการมีส่วนได้เสีย อดี ความลำเอียง หรือความเคลือบแคลงสงสัยในการพิจารณาดำเนินการ โดยพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ได้มีบทบัญญัติเกี่ยวกับเรื่องนี้ไว้ดังนี้

“มาตรา ๑๓ เจ้าหน้าที่ต่อไปนี้จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

- (๑) เป็นคู่กรณีเอง
- (๒) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
- (๓) เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้น หรือเป็นญาติเกี่ยวกันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (๔) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรมหรือผู้พิทักษ์ หรือผู้แทน หรือตัวแทนของคู่กรณี
- (๕) เป็นเจ้าหน้าที่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี
- (๖) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง”

“มาตรา ๑๖ ในกรณีเหตุอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่ หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครองซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้”

เหตุที่กฎหมายกำหนดบทบัญญัติไว้เช่นนี้ก็เพราะได้พิจารณาเห็นแล้วว่า บุคคลตามที่ระบุไว้ในมาตรา ๑๓ ซึ่งเป็นคู่กรณีของเรื่องที่กำลังมีการพิจารณาทางปกครองหรือเป็นญาติสนิทหรือผู้เกี่ยวข้องใกล้ชิด ซึ่งถือได้ว่าบุคคลดังกล่าวเป็นผู้มีส่วนได้เสียในเรื่องที่จะต้องออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องดังกล่าวได้

หรือแม้จะไม่ใช่บุคคลตามมาตรา ๑๓ ก็ตาม แต่หากเจ้าหน้าที่หรือบุคคลในคณะกรรมการที่จะเป็นเจ้าหน้าที่พิจารณาทางปกครองในเรื่องใดที่มีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองนั้นไม่เป็นกลาง ตามมาตรา ๑๖ แล้ว บุคคลที่เป็นเจ้าหน้าที่ หรือที่เป็นกรรมการที่จะทำหน้าที่พิจารณาทางปกครองนั้น ก็ไม่สามารถที่จะทำหน้าที่พิจารณาทางปกครองได้ ตัวอย่างเช่น

- เป็นผู้ที่เคยพิจารณาเรื่องที่จะทำการพิจารณามาก่อนแล้ว
- เป็นผู้ที่ได้เคยแสดงทัศนคติ หรือแสดงความคิดเห็นต่อสาธารณะ

ในทางที่เป็นปฏิปักษ์กับเรื่องที่จะพิจารณา หรือเป็นปฏิปักษ์กับบุคคลที่เกี่ยวข้อง เป็นต้น

2.3

ลักษณะของการดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง : คำสั่งทางปกครอง กฎ การดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

ลักษณะของการดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครองของหน่วยงานทางปกครอง และเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งอาจออกมาในรูปแบบของคำสั่งทางปกครอง หรือกฎ หรือเป็นการปฏิบัติราชการทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใด จะเริ่มจากขั้นตอนของการเตรียมการ คือการศึกษาพิจารณาของเจ้าหน้าที่เพื่อนำไปสู่การวินิจฉัย สั่งการ และการดำเนินการในการออกคำสั่งทางปกครอง ออกกฎ หรือให้มีการปฏิบัติราชการทางปกครองอย่างหนึ่งอย่างใด นอกเหนือจากการออกคำสั่งทางปกครอง และการออกกฎ ซึ่งกระบวนการทั้งหมดนี้จะต้องอยู่ภายใต้หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

หลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

หมายความว่าฝ่ายปกครองจะกระทำการใดๆ ที่อาจกระทบกระเทือนต่อสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันชอบธรรมของเอกชนคนใดคนหนึ่งได้ก็ต่อเมื่อมีกฎหมายให้อำนาจ และจะต้องกระทำการดังกล่าวภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนดและโดยไม่ขัด หรือแย้งต่อกฎหมาย

จากหลักการดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ากฎหมายเป็นแหล่งที่มา (Source) แห่งอำนาจของฝ่ายปกครอง ซึ่งเป็นหลักกฎหมายมหาชนที่มีความสำคัญมาก เพราะการกระทำใดๆ ของฝ่ายปกครองที่เป็นการใช้อำนาจสั่งการ หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดอันอาจส่งผลกระทบต่อสิทธิ เสรีภาพ หรือประโยชน์อันชอบธรรมของประชาชนจะกระทำตามที่ฝ่ายปกครองเห็นสมควรโดยไม่มีกฎหมายรองรับไม่ได้

อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจฝ่ายปกครองที่จะกระทำการใดๆ ก็ตาม ในการใช้อำนาจดังกล่าว ฝ่ายปกครองก็ต้องกระทำการภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด และต้องไม่ขัด หรือแย้งต่อกฎหมาย ซึ่งเท่ากับว่า ฝ่ายปกครองจะทำเกินขอบเขตที่กฎหมายกำหนดไม่ได้ เมื่อเป็นดังนี้ จะเห็นได้ว่า แม้กฎหมายจะเป็นแหล่งที่มา (Source) แห่งอำนาจก็ตาม กฎหมายก็จะเป็นทั้งข้อจำกัด (Limitation) ของการใช้อำนาจไว้ด้วย

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

การกระทำทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

เกี่ยวกับเรื่องนี้ แม้จะไม่มีกฎหมายกำหนดหรือให้คำนิยามไว้ว่าการกระทำอย่างไรใด ในทางปกครองเป็นการกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองก็ตาม แต่ในพระราชบัญญัติ จัดตั้งศาลปกครองและวิธีพิจารณาคดีปกครอง พ.ศ. ๒๕๔๒ มาตรา ๙ วรรคหนึ่ง ซึ่งกำหนดอำนาจหน้าที่ของศาลปกครองไว้ว่า ศาลปกครองมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาหรือมีคำสั่งในเรื่องเกี่ยวกับการที่หน่วยงานทางปกครอง หรือเจ้าหน้าที่ของรัฐกระทำการโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ออกคำสั่งทางปกครอง หรือกระทำการอื่นใดในทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย อันได้แก่การกระทำในกรณีใดกรณีหนึ่ง หรือหลายกรณีดังต่อไปนี้ คือ

- กระทำโดยไม่มีอำนาจ
- กระทำนอกเหนืออำนาจหน้าที่
- กระทำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
- กระทำโดยไม่ถูกต้องตามรูปแบบ ขั้นตอน หรือวิธีการอันเป็นสาระสำคัญที่กำหนดไว้สำหรับการกระทำนั้น
- กระทำโดยไม่สุจริต
- กระทำโดยมีลักษณะเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม
- กระทำโดยมีลักษณะเป็นการสร้างขั้นตอนโดยไม่จำเป็น
- กระทำโดยมีลักษณะเป็นการสร้างภาระให้เกิดกับประชาชนเกินสมควร
- กระทำโดยใช้ดุลยพินิจโดยมิชอบ

บทที่ 2 พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ตัวอย่างคดีปกครองเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของ
การกระทำทางปกครอง

เมื่อไม่ปรากฏว่าผู้มีอำนาจพิจารณาเลื่อนชั้นเงินเดือนของผู้ฟ้องคดีใช้หลักเกณฑ์ และวิธีการในการพิจารณาเลื่อนชั้นเงินเดือน ตามบทบัญญัติแห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๓๕ และกฎ ก.พ. ฉบับที่ ๑๐ (พ.ศ. ๒๕๓๘) และไม่ได้ชี้แจงเหตุผล และพยานหลักฐานว่าผู้ที่ได้รับการพิจารณาเลื่อนเงินเดือนหนึ่งชั้นครั้งที่ไม่ได้รับการเสนอชื่อจากผู้บังคับบัญชาในระดับต้นว่ามีผลการปฏิบัติงานดีเด่น และก่อให้เกิดประโยชน์แก่ทางราชการอย่างไร แต่กลับชี้แจงว่าการพิจารณาความดีความชอบของข้าราชการเป็นอำนาจของผู้ถูกฟ้องคดีซึ่งเป็นผู้มีอำนาจสั่งเลื่อนเงินเดือนโดยมิได้ปฏิบัติตามหลักเกณฑ์ และวิธีการที่กฎหมายกำหนดจึงเป็นการใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ คำสั่งเลื่อนเงินเดือนให้ผู้ฟ้องคดีหนึ่งชั้น จึงเป็นคำสั่งที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ผู้ฟ้องคดีเป็นลูกจ้างชั่วคราวลักษณะจ้างปีต่อปีติดต่อกันมารวม ๙ ปี ก่อนครบกำหนดสัญญาจ้าง ผู้บังคับบัญชาได้ประเมินผลงานได้คะแนนร้อยละ ๘๗ สูงกว่าลูกจ้างชั่วคราวอีก ๒ คน แต่ผู้ฟ้องคดีนำเรื่องเข้าพิจารณาในการประชุมแล้ว มีมติให้ต่อสัญญาลูกจ้างชั่วคราว ๒ คน ดังกล่าว โดยไม่อนุมัติให้จ้างผู้ฟ้องคดีต่อ โดยไม่มีเหตุผลอันสมควร จึงเป็นการเลือกปฏิบัติโดยไม่เป็นธรรม และใช้ดุลพินิจโดยไม่ชอบ เป็นเหตุให้ผู้ฟ้องคดีได้รับความเสียหาย การกระทำได้กล่าวของผู้ฟ้องคดีจึงเป็นการกระทำละเมิดต่อผู้ฟ้องคดี ตามมาตรา ๒๔๐ แห่งประมวลกฎหมายแพ่งและพาณิชย์ ผู้ถูกฟ้องคดีจึงต้องชดใช้ค่าสินไหมทดแทนแก่ผู้ฟ้องคดี

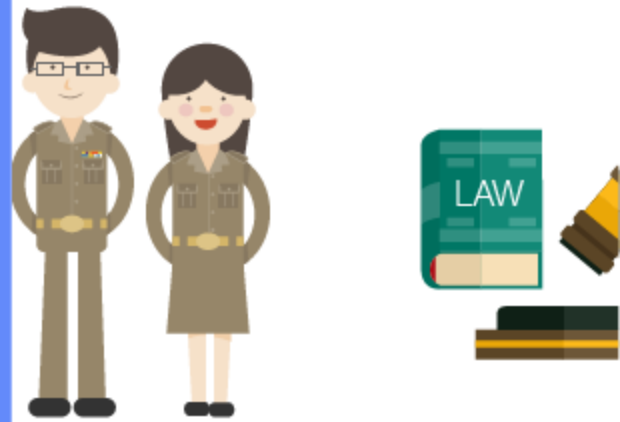
การที่ผู้อำนวยการสำนักบริหาร และพัฒนาบุคคลได้มีหนังสือแจ้งคำสั่งของอธิบดี ลงวันที่ ๓ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ ให้ผู้ฟ้องคดีทราบ และให้ชำระค่าสินไหมทดแทนภายในวันที่ ๕ พฤศจิกายน ๒๕๔๗ เป็นการดำเนินการก่อนที่จะส่งสำนวนการสอบสวน และรายงานผลการพิจารณาความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ให้กระทรวงการคลัง เพื่อตรวจสอบ และเป็นการข้ามขั้นตอนที่ถือว่าเป็นสาระสำคัญตามที่กำหนดไว้ในข้อ ๑๗ วรรคหนึ่ง ของระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยหลักเกณฑ์การปฏิบัติเกี่ยวกับความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ กระบวนการออกคำสั่งของผู้ถูกฟ้องคดี ไม่ถูกต้องตามรูปแบบขั้นตอน และวิธีการอันเป็นสาระสำคัญตามที่ระบุไว้ในข้อ ๑๗ ของระเบียบดังกล่าว เป็นการกระทำโดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

บทที่

03

คำสั่งทางปกครอง

- 3.1 ความหมายและตัวอย่างของคำสั่งทางปกครอง
- 3.2 รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง
- 3.3 หลักและแนวปฏิบัติในการออกคำสั่งทางปกครอง

3.1 ความหมายและตัวอย่างของคำสั่งทางปกครอง

ความหมายของคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้คำนิยามของคำสั่งทางปกครองไว้ว่า

“คำสั่งทางปกครอง” หมายความว่า

(๑) การใช้อำนาจตามกฎหมายของเจ้าหน้าที่ที่มีผลเป็นการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระงับ หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคลไม่ว่าจะเป็นการถาวรหรือชั่วคราว เช่น การสั่งการ การอนุญาต การอนุมัติ การวินิจฉัยอุทธรณ์ การรับรอง และการรับจดทะเบียน แต่ไม่หมายความรวมถึงการออกกฎ

(๒) การอื่นที่กำหนดในกฎกระทรวง

จากคำจำกัดความดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า องค์ประกอบของคำสั่งทางปกครองอย่างน้อยจะต้องประกอบด้วย **สาระสำคัญ ๔ ประการ** ดังต่อไปนี้

1. เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่

ซึ่งในที่นี้หมายถึงเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจเป็นบุคคล คณะบุคคล หรือนิติบุคคล ที่มีอำนาจหรือได้รับมอบหมายให้ใช้อำนาจทางปกครอง กระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดก็ได้ ตัวอย่างของบุคคลตามความหมายนี้ เช่น นายกรัฐมนตรี ปลัดกระทรวง อธิบดี ผู้ว่าราชการจังหวัด หรือคณะบุคคล เช่น คณะกรรมการข้าราชการพลเรือน คณะกรรมการการเลือกตั้ง คณะกรรมการสภามหาวิทยาลัย หรือนิติบุคคล เช่น กระทรวงสาธารณสุข กรมการปกครอง เทศบาลนครเชียงใหม่ เป็นต้น

2. เป็นการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมาย

เป็นการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมาย ออกคำสั่งทางปกครองแก่เอกชน ซึ่งมักเป็นการใช้อำนาจฝ่ายเดียวโดยไม่จำเป็นจะต้องได้รับความเห็นชอบหรือยินยอมจากเอกชนผู้รับคำสั่งหรือผู้ต้องรับผลจากคำสั่งนั้น เช่น เจ้าพนักงานท้องถิ่นใช้อำนาจตามกฎหมายออกคำสั่งให้ราษฎรผู้บุกรุกที่สาธารณประโยชน์ ซึ่งประชาชนใช้ร่วมกันออกไปจากบริเวณดังกล่าว หรือผู้อำนวยการสำนักงานเขตพื้นที่การศึกษามีหนังสือแจ้งข้าราชการครูคนหนึ่งว่าเป็นผู้ไม่มีสิทธิเบิกค่าเช่าบ้านตามพระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๒๗ อันเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย

แต่การกระทำบางอย่างแม้จะมีกฎหมายให้อำนาจไว้ ก็ไม่ถือว่าเป็นการใช้อำนาจทางปกครอง เช่น การปฏิบัติหน้าที่ในการจับกุมผู้กระทำความผิดของเจ้าหน้าที่ตำรวจ เป็นการกระทำตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา มิใช่การใช้อำนาจทางปกครอง เป็นต้น

3. มีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของบุคคล

ในค่านิยมของคำสั่งทางปกครอง จะเห็นว่าคำสั่งทางปกครองมีวัตถุประสงค์ในการสร้างนิติสัมพันธ์ขึ้นระหว่างบุคคลในอันที่จะ ก่อ เปลี่ยนแปลง โอน สงวน ระวัง หรือมีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล เช่น คำสั่งลงโทษทางวินัยให้ตัดเงินเดือนข้าราชการ เป็นต้น แต่ถ้าคำสั่งนั้นไม่มีผลกระทบต่อสถานภาพของสิทธิหรือหน้าที่ของบุคคล เช่น หัวหน้าส่วนราชการมีคำสั่งเร่งรัดให้ข้าราชการในหน่วยงานนั้นปฏิบัติภารกิจที่ได้รับมอบหมายให้เสร็จภายในระยะเวลาเจ็ดวัน คำสั่งนั้นก็มิถือว่าเป็นคำสั่งทางปกครองตามความหมายนี้ หรือผู้บังคับบัญชาชั้นสูงมีคำสั่งให้เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบดำเนินการผลักดันให้ผู้ที่น่าสินค้ามาวางขายบนทางเท้า นำสินค้าไปวางขายในบริเวณพื้นที่ที่กำหนดภายในสิบห้าวันก็เช่นกันคำสั่งนี้ก็ยังไม่เป็นคำสั่งทางปกครอง เพราะยังไม่มีผลกระทบต่อสิทธิและหน้าที่ของผู้ค้าขายในบริเวณดังกล่าว จนกระทั่งเจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบโดยตรงได้แจ้งให้บรรดาผู้ค้าขายนำสินค้าออกไปจากบริเวณดังกล่าวไปวางขายในพื้นที่ที่กำหนดเมื่อใด คำสั่งนั้นจึงจะเป็นคำสั่งทางปกครอง เพราะมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของบรรดาประชาชนที่น่าสินค้ามาวางขายบนทางเท้านั้นแล้ว

4. มีผลบังคับเฉพาะกรณี

องค์ประกอบข้อนี้เป็นองค์ประกอบที่มุ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่าง “คำสั่งทางปกครอง” และ “กฎ” ซึ่งต่างก็เป็นผลิตผลของการกระทำทางปกครอง หรือการปฏิบัติราชการทางปกครอง ต่างกันแต่เพียงว่า คำสั่งทางปกครองมีลักษณะเป็นข้อกำหนดที่มุ่งหมายให้เกิดผลบังคับเฉพาะแก่กรณีใดกรณีหนึ่ง หรือแก่บุคคลใดบุคคลหนึ่ง ซึ่งอาจหมายความรวมถึงคณะบุคคลหรือนิติบุคคลด้วยก็ได้ ส่วนกฎเป็นข้อกำหนดหรือบทบัญญัติที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ ซึ่งจะได้กล่าวถึงในรายละเอียดต่อไป ตัวอย่างของคำสั่งทางปกครองที่เห็นได้ชัด เช่น คำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการ หรือคำสั่งให้ประชาชนรื้อถอนอาคารสิ่งปลูกสร้างที่สร้างขึ้นโดยผิดกฎหมายในพื้นที่ที่เป็นป่าสงวนหรือคำสั่งอนุญาตให้บริษัทเอกชนแห่งหนึ่งสั่งสินค้าเป็นอาหารสำเร็จรูปเข้ามาจำหน่ายภายในประเทศได้ เป็นต้น

3.2 รูปแบบและผลของคำสั่งทางปกครอง

รูปแบบของคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บัญญัติว่า

“คำสั่งทางปกครองอาจทำเป็นหนังสือ หรือวาจา หรือโดยการสื่อความหมายในรูปแบบอื่นก็ได้ แต่ต้องมีข้อความ หรือความหมาย ที่ชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้”

จากบทบัญญัติข้างต้น รูปแบบของคำสั่งทางปกครองจึงอาจมีลักษณะใดลักษณะหนึ่ง ดังต่อไปนี้

1 คำสั่งเป็นหนังสือ คือคำสั่งที่เป็นลายลักษณ์อักษร อาจออกมาในรูปของแบบฟอร์ม หรือแบบที่มีรายละเอียดที่มาของการออกคำสั่ง และแจ้งผลของคำสั่งไว้อย่างชัดเจน สามารถนำไปปฏิบัติหรือใช้อ้างอิงได้ เช่น

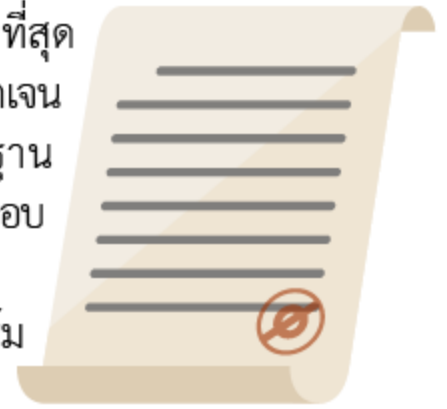
- คำสั่งแต่งตั้งโยกย้าย เลื่อนตำแหน่ง เลื่อนเงินเดือนข้าราชการ
- คำสั่งลงโทษทางวินัยข้าราชการ
- คำสั่งไม่ออกใบอนุญาตปลูกสร้างอาคาร
- คำสั่งเพิกถอน หรือพักใช้ใบอนุญาตประกอบวิชาชีพ
- คำสั่งเกี่ยวกับการจัดซื้อจัดจ้าง
- คำสั่งวินัยจรรยาบรรณ

ฯลฯ

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

รูปแบบของคำสั่งเป็นหนังสือ เป็นรูปแบบที่ใช้กันมากที่สุดในการปฏิบัติราชการทางปกครอง เพราะเป็นรูปแบบที่มีความชัดเจน สามารถตรวจสอบความถูกต้องครบถ้วนและใช้เป็นหลักฐานประกอบการดำเนินการหรือบังคับการหรือเพื่อประกอบการตรวจสอบอ้างอิงในภายหลังได้

คำสั่งเป็นหนังสือนี้ นอกจากการทำคำสั่งตามแบบฟอร์มที่กำหนดซึ่งมีรายละเอียดมากมายแล้ว ยังอาจสั่งเป็นบันทึกด้วยข้อความที่พิมพ์หรือเขียนด้วยลายมือสั้น ๆ แต่มีใจความครบถ้วน สามารถเข้าใจ และนำไปสู่การปฏิบัติหรือดำเนินการต่อไปได้ เช่น สั่ง “อนุมัติ” หรือ “ไม่อนุมัติ” ในเอกสารที่เป็นแบบคำขอ เป็นต้น

สาระสำคัญของคำสั่งเป็นหนังสือที่สมบูรณ์ตามกฎหมาย
มีกำหนดไว้ในมาตรา ๓๖ และมาตรา ๓๗
แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
โดยในมาตรา ๓๖ กำหนดว่า

“คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือ
อย่างน้อยต้องระบุ วัน เดือน และปีที่ทำคำสั่ง
ชื่อตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่ง
พร้อมทั้งมีลายมือชื่อของเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งนั้น”

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

การให้ระบุน วัน เดือน และปีที่ทำคำสั่ง ก็เพื่อใช้อ้างอิง และประกอบการตรวจสอบว่าคำสั่งนั้นได้กระทำภายใน ระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดหรือไม่ และเพื่อประโยชน์ ในการนับอายุความ หรือระยะเวลาประกอบการพิจารณา ในการฟ้องคดี ส่วนการให้ระบุชื่อตำแหน่งของเจ้าหน้าที่ ผู้ทำคำสั่ง ก็เพื่อประกอบการตรวจสอบว่าผู้คำสั่งเป็น เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นตามที่กฎหมายกำหนด หรือไม่ และการกำหนดให้มีลายมือชื่อของผู้ออกคำสั่งก็เพื่อ ประกอบการตรวจสอบว่า เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งนั้นได้ยืนยัน ว่ามีการพิจารณาทางปกครอง และเป็นผู้อนิจัยสั่งการ ในเรื่องนั้นจริง

ส่วนในมาตรา ๓๗ วรรคหนึ่งกำหนดว่า

“คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือและการยืนยันคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วย และเหตุผลนั้นอย่างน้อยต้องประกอบด้วย

(๑) ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ

(๒) ข้อกฎหมายที่อ้างอิง

(๓) ข้อพิจารณาและข้อสนับสนุนในการใช้ดุลพินิจ”

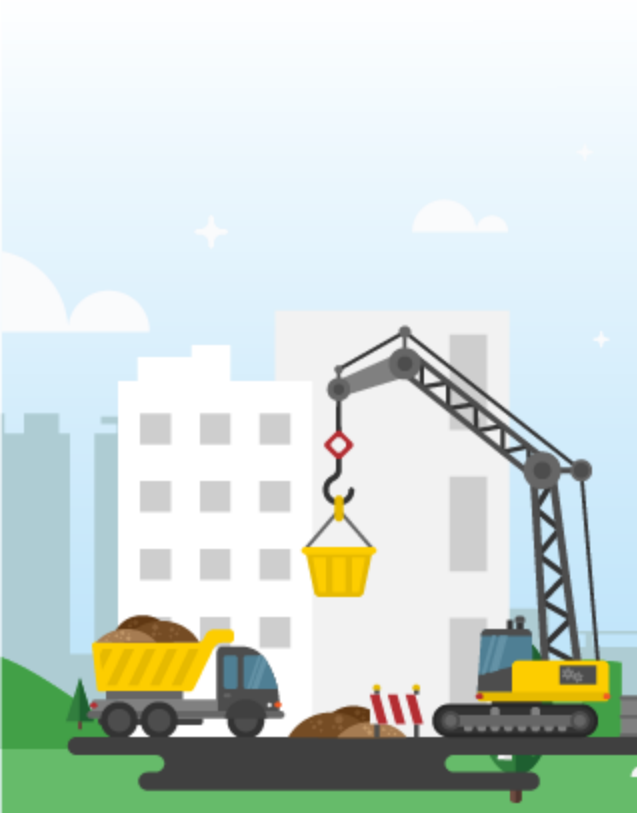
ซึ่งการที่กฎหมายกำหนดให้คำสั่งทางปกครองต้องมีการให้เหตุผลประกอบคำสั่งไว้ด้วย ก็เพื่อให้สามารถตรวจสอบได้ว่าคำสั่งนั้นออกมาโดยชอบด้วยกฎหมายจริง มีใช่ออกมาเพียงแต่อาศัยอำนาจตามกฎหมายที่ให้ไว้แล้วใช้ดุลพินิจตามอำเภอใจ ซึ่งอาจนำไปสู่การทุจริตหรือประพฤตินิชอบ หรือเป็นการใช้อำนาจโดยไม่เป็นธรรม หรือมีเหตุอื่นใดอันอาจส่งผลให้คำสั่งนั้นเป็นคำสั่งที่มีชอบด้วยกฎหมายได้

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

2 คำสั่งด้วยวาจา คำสั่งทางปกครองด้วยวาจา เป็นกรณีที่สามารถทำได้ ตามกฎหมายแต่มีไม่กี่กรณีในกรณีปกติทั่วไป นอกจากเป็นกรณีจำเป็น หรือมีความเร่งด่วน หรือในสถานการณ์ฉุกเฉินที่หากปล่อยให้เนิ่นช้าไปอาจเกิดอันตราย หรือเสียหายร้ายแรง ต่อสาธารณะ เช่น ในกรณีเกิดอุทกภัยร้ายแรง น้ำเซาะทาง และสะพาน จนคอสะพานชำรุด หากให้ใช้สะพานนั้นสัญจรไปมาอาจเกิดอันตรายต่อชีวิต และทรัพย์สินของประชาชนได้ อธิบดีกรมทางหลวงชนบท ซึ่งได้รับรายงานทางวิทยุสื่อสาร หรือทางโทรศัพท์จากเจ้าหน้าที่ ที่ปฏิบัติหน้าที่อยู่ในที่เกิดเหตุ จึงสั่งการด้วยวาจาให้ปิดสะพาน และห้ามใช้สะพาน และถนน ในบริเวณดังกล่าว ซึ่งส่งผลกระทบต่อการคมนาคม และการเดินทางเข้าออกหมู่บ้านของ ประชาชนที่สัญจร และอาศัยอยู่ในบริเวณดังกล่าว เป็นต้น

มาตรา ๓๕
แห่งพระราชบัญญัติ
วิธีปฏิบัติราชการ
ทางปกครอง

มาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

มาตรา ๓๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองบัญญัติว่า

“ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองเป็นคำสั่งด้วยวาจา ถ้าผู้รับคำสั่งนั้นร้องขอ
และการร้องขอได้กระทำโดยมีเหตุอันสมควรภายในเจ็ดวันนับแต่วัน
ที่มีคำสั่งดังกล่าว เจ้าหน้าที่ผู้ออกคำสั่งต้องยืนยันคำสั่งนั้นเป็นหนังสือ”

ตัวอย่างเช่น

มีผู้ร้องเรียนต่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นว่ามีการปลูกสร้างอาคารพาณิชย์ผิดจากแบบที่ขออนุมัติไว้ และมีลักษณะที่อาจเกิดอันตรายแก่ประชาชนที่อาศัยอยู่ในบริเวณใกล้เคียงได้ เมื่อเจ้าพนักงานท้องถิ่นไปตรวจสอบสถานที่ก่อสร้างแล้วเห็นว่า กรณีที่ร้องเรียนมีมูลความจริง จึงสั่งให้ระงับการก่อสร้างไว้ก่อน โดยเป็นการสั่งด้วยวาจา ณ สถานที่ก่อสร้าง เจ้าของโครงการเห็นว่าคำสั่งดังกล่าวจะไม่ชอบด้วยกฎหมายและต้องการที่จะอุทธรณ์โต้แย้งและคัดค้าน จึงขอให้เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งเป็นหนังสือ โดยร้องขอภายในเจ็ดวันนับแต่วันที่ออกคำสั่งด้วยวาจา ดังนี้ เจ้าพนักงานท้องถิ่นต้องดำเนินการยืนยันคำสั่งนั้นเป็นหนังสืออีกครั้งหนึ่ง โดยในการยืนยันคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือนี้ ผู้ออกคำสั่งต้องให้เหตุผลประกอบการใช้ดุลพินิจตามที่กฎหมายกำหนดไว้ในมาตรา ๓๗ ด้วย

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

3 คำสั่งในรูปแบบอื่น การออกคำสั่งทางปกครองด้วยการสื่อความหมายเป็นรูปแบบอื่น อาจทำได้โดยใช้ข้อความหรือเครื่องมือ หรืออุปกรณ์ที่สื่อความหมายชัดเจนเพียงพอที่จะเข้าใจได้ และปฏิบัติตามได้ เช่น ป้าย “ห้ามเข้า” บริเวณก่อสร้าง หรือเขตภัยพิบัติที่มีอันตราย ป้าย หรือเครื่องหมายจราจรให้เดินรถทางเดียว สัญญาณไฟจราจร หรือสัญญาณมือ หรือนกหวีดของตำรวจ เป็นต้น

ผลของคำสั่งทางปกครอง

การเกิดผลของคำสั่งทางปกครอง มาตรา ๔๒ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บัญญัติว่า

“คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้บังคับต่อบุคคล
ตั้งแต่วันที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป”

จากบทบัญญัติดังกล่าว ผลของคำสั่งทางปกครองย่อมเกิดขึ้น และใช้บังคับต่อบุคคลได้เมื่อมีการออกคำสั่งแล้ว และผู้รับคำสั่งได้รับแจ้งคำสั่งนั้นแล้ว หากมีการออกคำสั่งแล้วแต่ยังมิได้ส่งคำสั่ง หรือนำคำสั่งไปแจ้งให้ผู้รับคำสั่งทราบ ผลของคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้นก็ยังไม่เกิด ผู้ออกคำสั่งจะนำไปใช้บังคับต่อบุคคลผู้รับคำสั่ง หรือผู้เกี่ยวข้องไม่ได้

การได้รับแจ้งคำสั่งทางปกครอง หมายความว่าคำสั่งทางปกครองนั้น ได้มีการจัดส่งให้ผู้รับคำสั่งทราบตามทางการอย่างถูกต้องแล้ว เช่น เรียกผู้รับคำสั่งมาลงนามรับทราบคำสั่งนั้น หรือจัดส่งคำสั่งนั้นทางไปรษณีย์ลงทะเบียนไปยังที่อยู่ของผู้รับคำสั่งที่ได้จดแจ้งไว้ โดยมีบุคคลที่บรรลุนิติภาวะแล้วเป็นผู้ลงชื่อรับคำสั่งที่ส่งไปทางไปรษณีย์นั้น ก็ถือว่าได้แจ้งให้ผู้รับคำสั่งทราบแล้ว โดยไม่ต้องคำนึงถึงว่าผู้รับคำสั่งจะต้องทราบเนื้อหาของคำสั่งทางปกครองนั้นหรือไม่ เพราะในบางกรณีอาจมีการหลีกเลี่ยงหรือบ่ายเบี่ยงไม่ยอมรับทราบคำสั่งนั้น โดยอ้างว่าไม่อยู่บ้าน ไม่ใช่ผู้รับเอกสารคำสั่งด้วยตนเองบ้าง หรือไม่ยอมเปิดอ่านเพื่อปฏิเสธความรับรู้ เป็นต้น

สำหรับคำสั่งทางปกครองที่แสดงให้ทราบโดยสื่อความหมายในรูปแบบอื่น เช่น โดยทางแสง เสียง หรือสัญญาณที่สามารถทำให้ผู้รับรู้ถึงคำสั่งทางปกครองได้ทันที ก็ถือเป็นคำสั่งทางปกครองที่มีผลเมื่อได้แจ้ง กล่าวคือ มีผลทันทีที่ได้แจ้ง

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

การสิ้นผลของคำสั่งทางปกครอง มาตรา ๔๒ วรรคสอง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง บัญญัติว่า

“คำสั่งทางปกครองย่อมมีผลตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอน หรือสิ้นผลลงโดยเงื่อนไขหรือโดยเหตุอื่น”

ซึ่งหมายความว่า เมื่อมีคำสั่งทางปกครองออกมา และมีการแจ้งคำสั่งทางปกครองนั้นให้ผู้รับคำสั่งทราบแล้ว คำสั่งทางปกครองนั้นย่อมมีผลใช้บังคับให้ต้องปฏิบัติตาม หรือสามารถนำไปดำเนินการ หรือใช้ยันกับบุคคลที่เกี่ยวข้องได้ทันที และผลของคำสั่งทางปกครองนั้นจะใช้ได้ตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขโดยผู้มีอำนาจ หรือตราบเท่าที่ยังอยู่ในอายุที่เป็นเงื่อนไขสิ้นสุดของคำสั่งนั้น หรือสิ้นผลลงด้วยเหตุอื่น เช่น ตามคำพิพากษาของศาล เป็นต้น

หากคำสั่งทางปกครองสิ้นผลลงไม่ว่าด้วยเหตุใดๆ ก็ตาม มาตรา ๔๒ วรรคสามของพระราชบัญญัติฉบับนี้กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจเรียกผู้ซึ่งครอบครองเอกสาร หรือวัตถุอื่นใดที่ได้จัดทำขึ้นเนื่องในการมีคำสั่งทางปกครองดังกล่าว ซึ่งมีข้อความหรือเครื่องหมายแสดงถึงการมีอยู่ของคำสั่งทางปกครองนั้น ให้ส่งคืนสิ่งนั้น หรือให้นำสิ่งของดังกล่าวอันเป็นกรรมสิทธิ์ของผู้นั้นมาให้เจ้าหน้าที่จัดทำเครื่องหมายแสดงการสิ้นผลของคำสั่งทางปกครองดังกล่าวได้ ทั้งนี้ เพื่อป้องกันมิให้ผู้รับคำสั่งทางปกครอง หรือบุคคลอื่นแอบอ้างกระทำการหรือประกอบกร หรือดำเนินกิจการแสวงหาประโยชน์ตามคำสั่งทางปกครองที่สิ้นผลแล้วได้อีกต่อไป

3.3 หลักและแนวปฏิบัติในการออกคำสั่งทางปกครอง

หลักการออกคำสั่งทางปกครอง

มาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กำหนดไว้ชัดเจนว่า “คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น” ซึ่งหมายความว่าคำสั่งทางปกครองถ้าทำโดยเจ้าหน้าที่ที่ไม่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น คำสั่งทางปกครองนั้นย่อมเป็นโมฆะ ไม่ชอบด้วยกฎหมาย และไม่มีผลทางกฎหมาย

สำหรับหลักที่ใช้ในการพิจารณาออกคำสั่งทางปกครองนั้น โดยทั่วไปจะใช้หลักการพิจารณาโดยไม่ยึดแบบพิธี เพื่อให้เกิดความสะดวกรวดเร็ว และมุ่งอำนวยความสะดวกให้กับประชาชน อันเป็นเจตนารมณ์ที่สำคัญที่สุดของการปฏิบัติราชการทางปกครอง แต่อย่างไรก็ตาม ในการพิจารณาทางปกครองเพื่อจัดทำคำสั่งทางปกครองก็ต้องคำนึงถึงข้อกำหนดของกฎหมาย และระเบียบข้อบังคับที่กำหนดไว้ประกอบการพิจารณาดำเนินการในแต่ละเรื่องด้วยเพื่อไม่ให้เกิดปัญหาหรือข้อโต้แย้งที่อาจเกิดขึ้นภายหลังได้

บทที่ 3 คำสั่งทางปกครอง

แนวปฏิบัติในการออกคำสั่งทางปกครอง

ก่อนออกคำสั่งทางปกครอง เจ้าหน้าที่ผู้เกี่ยวข้องคือเจ้าหน้าที่ชั้นต้นตลอดจนเจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจวินิจฉัยจะต้องพิจารณารายละเอียดข้อมูล เช่น คำขอ และเอกสารพยานหลักฐานแบบประกอบ หรือในกรณีที่เป็นการเป็นคำสั่งทางปกครองที่ริเริ่มโดยหน่วยงานทางปกครอง ก็จะต้องพิจารณาข้อมูลข้อเท็จจริงประกอบข้อกฎหมาย และระเบียบต่างๆ หรือบางครั้งก็อาจจะต้องมีการแสวงหาข้อเท็จจริงเพิ่มเติมโดยการออกไปสำรวจตรวจสอบสถานที่รวมทั้งสอบถามหน่วยงาน และบุคคล หรือประชาชนที่มีส่วนเกี่ยวข้องก่อนจะตัดสินใจออกคำสั่ง ซึ่งแนวทางปฏิบัติที่สำคัญๆ คือ

● กรณีที่มีกฎหมายเฉพาะเกี่ยวกับเรื่องที่จะออกคำสั่งทางปกครองจะต้องพิจารณาบทบัญญัติหรือข้อกำหนดในกฎหมาย กฎ ข้อบังคับ หรือระเบียบเฉพาะที่กำหนดประกอบกับหลักเกณฑ์วิธีการในการพิจารณาจัดทำคำสั่งทางปกครองที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ควบคู่กันไปด้วย เช่น การดำเนินการทางวินัยอย่างร้ายแรงแก่ข้าราชการผู้หนึ่งซึ่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือน พ.ศ. ๒๕๕๑ กำหนดโทษไว้ว่าอาจลงโทษไล่ออก หรือปลดออกจากราชการ และกำหนดให้หัวหน้าส่วนราชการผู้มีอำนาจสั่งบรรจุเป็นผู้มีอำนาจออกคำสั่งลงโทษ ส่วนในการดำเนินการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนซึ่งเป็นการพิจารณาทางปกครองนั้น พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กำหนดให้คู่กรณีคือผู้ถูกสอบสวนมีสิทธินำพยานหลักฐานหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามาในการพิจารณาทางปกครองคือเข้ามารับฟังการสอบสวนผู้ถูกกล่าวหาหรือผู้ถูกสอบสวนได้ ดังนี้ ในการจัดทำคำสั่งทางปกครอง คือคำสั่งลงโทษทางวินัยก็ดี หรือในการพิจารณาทางปกครอง คือการสอบสวนของคณะกรรมการสอบสวนทางวินัยก็ดี ต้องดำเนินการโดยผู้มีอำนาจออกคำสั่งในเรื่องนั้นตามที่กฎหมายเฉพาะกำหนด และดำเนินการสอบสวนโดยคำนึงถึงสิทธิของผู้ถูกกล่าวหาตามที่กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดด้วย

● ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะบัญญัติหลักเกณฑ์วิธีการในการพิจารณาดำเนินการไว้หรือมีบัญญัติไว้แต่เป็นหลักเกณฑ์วิธีการที่มีมาตรฐานต่ำกว่าพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ก็ให้ใช้หลักเกณฑ์วิธีการของกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเท่านั้น เช่น การที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นออกคำสั่งห้ามเจ้าของอาคารใช้อาคารที่พิพาทและให้รื้อถอนอาคารพิพาทนั้น อันเป็นการออกคำสั่งทางปกครองตามหลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองซึ่งต้องแจ้งหรือเรียกเจ้าของอาคารไปสอบถาม หรือต้องแจ้งให้เจ้าของอาคารไปขออนุญาต การที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ได้ดำเนินการตามหลักเกณฑ์ดังกล่าว ถือได้ว่าเจ้าพนักงานท้องถิ่นไม่ได้ให้โอกาสเจ้าของอาคารได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และไม่ได้ให้โอกาสโต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตนก่อนมีคำสั่งและคำสั่งดังกล่าวก็ไม่ได้จัดให้มีเหตุผลตามที่พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดไว้ด้วย คำสั่งนี้จึงเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมายเป็นต้น

● ในการจัดทำคำสั่งทางปกครองต้องคำนึงถึงสิทธิของคู่กรณีเสมอ โดยเฉพาะอย่างยิ่งถ้าเป็นคำสั่งทางปกครองที่อาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่จะต้องให้คู่กรณีได้ทราบข้อเท็จจริงและมีโอกาสโต้แย้งหรือแสดงพยานหลักฐาน มิฉะนั้นคำสั่งทางปกครองที่ออกมาอาจเป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย ดังตัวอย่างตามข้อ ๓.๓.๒.๒ ข้างต้น

สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงในการจัดทำคำสั่งทางปกครองอีกประการหนึ่งก็คือ คำสั่งทางปกครองที่อาจโต้แย้งได้ จะต้องระบุกรณีและระยะเวลาที่อาจโต้แย้งไว้ด้วย เช่น ต้องระบุไว้ในตอนท้ายของคำสั่งทางปกครองนั้นว่า หากคู่กรณีหรือผู้รับคำสั่งทางปกครองไม่เห็นด้วยกับคำสั่งนี้ ผู้รับคำสั่งทางปกครองมีสิทธิอุทธรณ์คำสั่งนี้ต่อบุคคลหรือองค์กรใด ภายในระยะเวลาที่วันนับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่งนี้ เป็นต้น

บทที่

04

กฎหมายและการดำเนินการ อื่นใดทางปกครอง

- 4.1 ความหมายและตัวอย่างของกฎ
- 4.2 ความหมายและตัวอย่างของการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง
- 4.3 หลักและแนวปฏิบัติในการออกกฎ และการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

4.1 ความหมายและตัวอย่างของกฎ

ความหมายของกฎ

มาตรา ๕ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ให้คำนิยามของ “กฎ” ไว้ว่า

“กฎ” หมายความว่า

พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง
ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่น
ที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับ
แก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

จากคำจำกัดความตามนิยามดังกล่าวข้างต้นจะเห็นว่า กฎคือข้อกำหนดที่ตราขึ้นโดยองค์กรผู้ใช้อำนาจบริหารหรือองค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง ที่ได้รับมอบอำนาจจากองค์กรผู้ใช้อำนาจนิติบัญญัติหรือโดยกำหนดไว้ในรัฐธรรมนูญ (กมลชัย รัตนสกาวงศ์) หรือกล่าวอีกนัยหนึ่งก็คือ กฎมีลักษณะเป็นกฎหมายลำดับรองหรืออนุบัญญัติที่ตราขึ้นโดยฝ่ายบริหารที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายในการวางข้อกำหนด เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติราชการทางปกครองเพื่อจัดทำบริการสาธารณะ

บทที่ 4 กฎและการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

และจากนิยามดังกล่าวข้างต้น จะเห็นว่ากฎหมายมีหลายประเภท ที่เราเห็นใช้อยู่โดยทั่วไป ก็ได้แก่

- 1 พระราชกฤษฎีกา** ที่เป็นกฎหมายลูกบทหรือเป็นกฎหมายลำดับรองที่ฝ่ายบริหารออกตามพระราชบัญญัติเพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติ
- 2 กฎกระทรวง** ซึ่งถือเป็นกฎหมายลำดับรองที่กฎหมายแม่บทกำหนดให้รัฐมนตรีเจ้ากระทรวงซึ่งรักษาการตามกฎหมายเป็นผู้กำหนดรายละเอียดทางเทคนิคหรือรายละเอียดในการปฏิบัติได้เอง
- 3 ประกาศกระทรวง** เป็นรูปแบบประเภทหนึ่งของกฎหมายลำดับรองที่มีรายละเอียดและความสำคัญน้อยกว่ากฎกระทรวง ซึ่งรัฐมนตรีว่าการกระทรวงสามารถอาศัยอำนาจตามกฎหมายกำหนดขึ้นใช้บังคับเพื่อให้การปฏิบัติภารกิจเฉพาะเรื่องบรรลุตามเจตนารมณ์ของกฎหมาย
- 4 ข้อบัญญัติท้องถิ่น** คือบทบัญญัติที่ออกโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ซึ่งรัฐมอบอำนาจปกครองเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะบางอย่างภายในเขตพื้นที่ที่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นนั้นรับผิดชอบ โดยข้อบัญญัติท้องถิ่นจะมีชื่อเรียกแตกต่างกันตามรูปแบบขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นที่ออกข้อบัญญัตินั้น ได้แก่ **ข้อบัญญัติจังหวัด** ออกโดยองค์การบริหารส่วนจังหวัด **เทศบัญญัติ** ออกโดยเทศบาลนคร เทศบาลเมือง หรือเทศบาลตำบล **ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนตำบล** ออกโดยองค์การบริหารส่วนตำบล **ข้อบัญญัติกรุงเทพมหานคร** ออกโดยกรุงเทพมหานคร และ **ข้อบัญญัติเมืองพัทยา** ออกโดยเมืองพัทยา

บทที่ 4 กฎและการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

- 5 ระเบียบ** เป็นกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายแม่บท กฎหมายลำดับรองอื่น ๆ หรือหลักกฎหมายทั่วไปโดยมีเนื้อหาเป็นรายละเอียดที่เป็นงานประจำขององค์กรเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครอง เช่น ระเบียบกระทรวงการคลังว่าด้วยเงินทดรองราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗ ระเบียบคณะกรรมการอ้อยและน้ำตาลทราย ว่าด้วยการจดทะเบียนหัวหน้ากลุ่มชาวไร่อ้อย พ.ศ. ๒๕๓๙ เป็นต้น
- 6 ข้อบังคับ** เป็นกฎที่ออกโดยอาศัยอำนาจตามพระราชบัญญัติหรือกฎกระทรวงโดยจะมีชื่อของส่วนราชการต่างๆ หรือคณะกรรมการที่จัดตั้งตามกฎหมายต่อจากชื่อข้อบังคับ เนื้อหาของข้อบังคับจะมีลักษณะเป็นการกำหนดรายละเอียดให้เหมาะสมกับการใช้อำนาจของเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องกับการบังคับใช้กฎหมายซึ่งเป็นรายละเอียดที่มีความสำคัญน้อยกว่าประกาศกระทรวง เช่น ข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการรักษาจริยธรรมแห่งวิชาชีพเวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๙ ข้อบังคับกระทรวงพาณิชย์ว่าด้วยอนุญาโตตุลาการด้านทรัพย์สินทางปัญญา ลงวันที่ ๑๑ กรกฎาคม ๒๕๔๕ เป็นต้น
- 7 บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ** ประเภทของกฎทั้ง ๖ ประเภทที่กล่าวมาข้างต้น คือ
- พระราชกฤษฎีกา
  - กฎกระทรวง
  - ประกาศกระทรวง
  - ข้อบัญญัติท้องถิ่น
  - ระเบียบ
  - ข้อบังคับ

นั้นเห็นได้ชัดหรือค่อนข้างชัดว่าเป็นข้อกำหนดที่หน่วยงานทางปกครองที่มีอำนาจหน้าที่เกี่ยวกับเรื่องนั้นได้ตราขึ้นหรือกำหนดขึ้น เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติราชการทางปกครองเกี่ยวกับการจัดทำบริการสาธารณะ

บทที่ 4 กฎและการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

หรือให้บริการประชาชน ซึ่งประชาชนทุกคนที่เข้าไปติดต่อกับส่วนราชการหรือหน่วยงานของรัฐจะต้องรับทราบ ทำความเข้าใจ และยึดถือเป็นแนวทางปฏิบัติในการติดต่อสัมพันธ์กับหน่วยงานของรัฐ ในขณะเดียวกันหน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐก็ใช้ข้อกำหนดที่วางไว้ในกฎแต่ละประเภทเป็นเครื่องมือหรือแนวทางประกอบการพิจารณาวินิจฉัยและตัดสินใจสั่งการหรือดำเนินการซึ่งอาจจะออกมาในรูปแบบของ **คำสั่งทางปกครองหรือการดำเนินการอื่นใดในทางปกครอง** เพื่อให้เป็นไปในรูปแบบและมาตรฐานเดียวกัน

แต่นอกเหนือจากกฎทั้ง ๖ ประเภทดังกล่าวแล้ว กฎยังรวมถึง**บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ**อีกด้วย เช่น ประกาศกรมศิลปากรซึ่งออกโดยอธิบดีกรมศิลปากรกำหนดเขตที่ดินบริเวณโบราณสถาน ตามพระราชบัญญัติโบราณสถาน โบราณวัตถุ ศิลปวัตถุ และพิพิธภัณฑสถานแห่งชาติ พ.ศ. ๒๕๐๔ ซึ่งถึงแม้จะไม่ได้เป็น**ประกาศกระทรวง**ตามนิยามข้างต้นหรือเป็นเพียงประกาศกรม ที่ออกโดยอธิบดีก็ตาม แต่เมื่อออกโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายและเป็นข้อกำหนดที่มีผลใช้บังคับเป็นการทั่วไปก็ถือได้ว่าเป็นกฎเช่นกัน

ศาสตราจารย์พิเศษ ดร.วราพจน์ วิศวฤทธิ์พิชญ์ ได้อธิบายไว้ว่า
คำนิยามที่แท้จริงของ “กฎ” คือ
“บทบัญญัติที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป
โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่บุคคลใดหรือกรณีใดเป็นการเฉพาะ”
ส่วนข้อความที่ว่า
“พระราชกฤษฎีกากฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น
ระเบียบ ข้อบังคับ” นั้น เป็นเพียงตัวอย่างของกฎเท่านั้นเอง

บทที่ 4 กฎและการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

ตัวอย่างของกฎประเภทต่าง ๆ

พระราชกฤษฎีกา

กฎกระทรวง

ประกาศกระทรวง

ข้อบัญญัติท้องถิ่น

ระเบียบ

ข้อบังคับ

บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

พระราชกฤษฎีกา เช่น

- พระราชกฤษฎีกาค่าเช่าบ้านข้าราชการ พ.ศ. ๒๕๔๗
- พระราชกฤษฎีกาเงินสวัสดิการสำหรับการปฏิบัติงานประจำสำนักงานในพื้นที่พิเศษ พ.ศ. ๒๕๔๔
- พระราชกฤษฎีกากำหนดเขตที่ดินในบริเวณที่จะเวนคืนเพื่อขยายทางหลวงแผ่นดิน หมายเลข ๑ สายกรุงเทพมหานคร – แม่สาย (เขตแดน) .... พ.ศ. ๒๕๔๙
- พระราชกฤษฎีกาพระราชทานอภัยโทษฯ
- พระราชกฤษฎีกาค่าใช้จ่ายในการเดินทางไปราชการ (ฉบับที่ ๖) พ.ศ. ๒๕๔๑

กฎกระทรวง เช่น

- กฎกระทรวงกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการและมาตรการในการควบคุมสถานประกอบกิจการที่เป็นอันตรายต่อสุขภาพ พ.ศ. ๒๕๔๕
- กฎกระทรวงกำหนดมาตรฐานและวิธีการตรวจสอบกลิ่นในอากาศจากโรงงาน พ.ศ. ๒๕๔๘
- กฎกระทรวงกำหนดค่าธรรมเนียมการประกอบธุรกิจของคนต่างด้าว พ.ศ. ๒๕๔๔
- กฎกระทรวง ว่าด้วยลักษณะของสถานพยาบาลและลักษณะการให้บริการของสถานพยาบาล พ.ศ. ๒๕๔๕

ประกาศกระทรวง เช่น

- ประกาศกระทรวงการคลัง เรื่อง หลักเกณฑ์ วิธีการ และเงื่อนไขในการอนุญาตประกอบธุรกิจข้อมูลเครดิต
- ประกาศกระทรวงมหาดไทย เรื่อง การอนุญาตให้คนต่างด้าวบางจำพวกเข้ามาอยู่ในราชอาณาจักรเป็นกรณีพิเศษ
- ประกาศกระทรวงสาธารณสุข เรื่อง กำหนดเครื่องมือหรืออุปกรณ์ทางรังสีวิทยา
- ประกาศกระทรวงคมนาคม เรื่อง หลักเกณฑ์วิธีการและเงื่อนไขการจดทะเบียนรถยนต์สามล้อส่วนบุคคล สำหรับคนพิการที่แปรสภาพมาจากรถจักรยานยนต์

ข้อบัญญัติท้องถิ่น

ข้อบัญญัติท้องถิ่น เช่น

- ข้อบัญญัติท้องถิ่นกรุงเทพมหานคร เรื่อง กำหนดบริเวณซึ่งอาคารบางชนิดจะปลูกสร้างขึ้นมิได้ (ฉบับที่ ๒) พ.ศ. ๒๕๒๒
- ข้อบัญญัติองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี เรื่องการเก็บภาษีบำรุงองค์การบริหารส่วนจังหวัดอุดรธานี พ.ศ. ๒๕๔๒
- เทศบัญญัติงบประมาณรายจ่ายประจำปีงบประมาณ พ.ศ. ๒๕๔๙ ของเทศบาลเมืองหนองคาย

ระเบียบ เช่น

- ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรี ว่าด้วยการพัสดุ พ.ศ. ๒๕๓๕
- ระเบียบกรมการขนส่งทางบก ว่าด้วยการอนุญาตเป็นผู้ฝึกสอนขับรถ พ.ศ. ๒๕๔๗
- ระเบียบกระทรวงการคลัง ว่าด้วยเงินทำขวัญข้าราชการและลูกจ้าง พ.ศ. ๒๕๔๖
- ระเบียบกระทรวงมหาดไทย ว่าด้วยการให้ดูดยศ พ.ศ. ๒๕๔๖

ข้อบังคับ เช่น

- ข้อบังคับสภาพนายความ ว่าด้วยมรรยาทนายความ พ.ศ. ๒๕๒๙
- ข้อบังคับมหาวิทยาลัยมหิดล ว่าด้วยการศึกษาระดับบัณฑิตศึกษา พ.ศ. ๒๕๔๓
- ข้อบังคับกองบัญชาการตำรวจนครบาล ว่าด้วยการแก้ไขเพิ่มเติม การกำหนดให้รถเดินทางเดียว และการใช้ทางเดินรถสำหรับรถ บางประเภท ในถนนเพชรบุรี กรุงเทพมหานคร พ.ศ. ๒๕๔๖
- ข้อบังคับแพทยสภา ว่าด้วยการศึกษาต่อเนื่องของผู้ประกอบวิชาชีพ เวชกรรม พ.ศ. ๒๕๔๓

บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ

บทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไปโดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ เช่น

- มติคณะรัฐมนตรี เมื่อวันที่ ๒๖ กันยายน ๒๕๔๓ ที่เห็นชอบตามมติคณะกรรมการพิจารณาสิทธิพิเศษของหน่วยงานและรัฐวิสาหกิจที่ให้สิทธิพิเศษแก่องค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยด้วยการให้หน่วยงานราชการ รัฐวิสาหกิจและหน่วยงานอื่นของรัฐพิจารณาการขอเลขหมายโทรศัพท์ใหม่ขององค์การโทรศัพท์แห่งประเทศไทยเป็นลำดับแรก
- ข้อกำหนดคณะกรรมการการเลือกตั้ง ว่าด้วยการเลือกตั้งสมาชิกสภาท้องถิ่นหรือผู้บริหารท้องถิ่น พ.ศ. ๒๕๔๖

4.2 ความหมายและตัวอย่างของการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

การดำเนินการอื่นใดในทางปกครอง หมายถึงการกระทำของฝ่ายปกครองโดยอาศัยอำนาจตามกฎหมายนอกเหนือจากการออกกฎหรือออกคำสั่งทางปกครอง ซึ่งการดำเนินการอื่นใดทางปกครองนี้อาจเรียกได้อีกอย่างหนึ่งว่า **“การปฏิบัติการทางปกครอง”** โดยอาจเกิดขึ้นจากการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ฝ่ายปกครองเพื่อให้การจัดทำบริการสาธารณะและการบังคับใช้กฎหมายเป็นไปด้วยความเรียบร้อยและเกิดประสิทธิภาพสูงสุด

เหตุผลสำคัญที่ต้องมี**การปฏิบัติการทางปกครอง**อาจเกิดจากกรณีใดกรณีหนึ่งดังต่อไปนี้ คือ

เป็นขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการออกนิตินกรรมทางปกครอง

- การทำสัญญาทางปกครอง
- การที่คณะกรรมการสอบสวนการกระทำความผิดวินัยอย่างร้ายแรงแจ้งข้อกล่าวหาให้ผู้ถูกกล่าวหาทราบและให้โอกาสแก้ข้อกล่าวหาและโต้แย้งแสดงพยานหลักฐาน
- การที่เจ้าพนักงานจราจรใช้เครื่องขยายเสียงประกาศให้ประชาชนทราบล่วงหน้าว่าจะมีการเปลี่ยนเส้นทางเดินรถ

ฯลฯ

เป็นการกระทำที่เป็นมาตรการบังคับทางปกครอง

- การที่เจ้าพนักงานท้องถิ่นเข้ารื้อถอนอาคารสิ่งก่อสร้างที่มีการก่อสร้างหรือดัดแปลงโดยฝ่าฝืนกฎหมาย หลังจากมีคำสั่งให้รื้อถอนแล้วไม่ปฏิบัติตามคำสั่ง
- การที่เจ้าพนักงานเข้าทำการยึดหรืออายัดทรัพย์สินตามคำพิพากษาของศาล
- การที่เจ้าพนักงานยกรถที่จอดข้างถนนบริเวณที่มีเครื่องหมายห้ามจอดรถ

ฯลฯ

4.3 หลักและแนวปฏิบัติในการออกกฎ และการดำเนินการอื่นใดทางปกครอง

- 1 ในการออกกฎนั้น ผู้มีอำนาจหน้าที่ที่จะออกกฎจะต้องมีความรู้ความเข้าใจอย่างชัดเจนว่า กฎ คือ**บทบัญญัติหรือข้อกำหนดที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใดหรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ** ฉะนั้น สิ่งที่จะต้องระมัดระวังก็คือ กฎที่ออกมาต้องไม่มีลักษณะของข้อกำหนดหรือผลบังคับใช้ที่จะเอื้อประโยชน์ต่อกรณีหนึ่งกรณีใดหรือบุคคลกลุ่มหนึ่งกลุ่มใดเป็นพิเศษ
- 2 สิ่งที่จะต้องคำนึงถึงอีกประการหนึ่งก็คือ วัตถุประสงค์หลักหรือเจตนารมณ์สำคัญของการออกกฎนั้น ก็เพื่อใช้เป็นเครื่องมือในการปฏิบัติราชการทางปกครอง หรือการจัดทำบริการสาธารณะ เพื่ออำนวยความสะดวกและความยุติธรรมแก่ประชาชนผู้มาติดต่อขอรับบริการจากทางราชการ ในขณะเดียวกันก็เป็น การกำหนดหลักเกณฑ์วิธีการสำหรับเจ้าหน้าที่ใช้ในการประกอบการพิจารณา ดำเนินการ ฉะนั้น **“กฎ”** ที่จะตราออกมาใช้ ไม่ว่าจะ เป็นพระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือ บทบัญญัติที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป ควรมีความชัดเจน ไม่ซับซ้อน สามารถทำ เข้าใจ ใช้บังคับ และปฏิบัติตามได้ง่าย ทั้งแก่ประชาชนทั่วไปและเจ้าหน้าที่ของรัฐ
- 3 ในการดำเนินการอื่นใดทางปกครองหรือการปฏิบัติการทางปกครองนั้น เจ้าหน้าที่ ผู้ดำเนินการตามขั้นตอนใดขั้นตอนหนึ่งของการออกนิติกรรมทางปกครอง หรือ เจ้าหน้าที่ผู้จะเข้าดำเนินการตามมาตรฐานบังคับทางปกครอง นอกจากจะต้อง มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นแล้ว ยังจะต้องมีการเตรียมการและการดำเนินการ ที่ละเอียดรอบคอบ ระมัดระวัง โดยมีการตรวจสอบและดำเนินการตามหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอนที่กฎหมายกำหนดในแต่ละเรื่อง เช่น ก่อนจะเข้าทำการรื้อถอน อาคารสิ่งปลูกสร้างที่ผิดกฎหมาย จะต้องมีการแจ้งให้เจ้าของหรือผู้ครอบครอง อาคารและสิ่งปลูกสร้างทราบล่วงหน้าไม่น้อยกว่าจำนวนวันที่กฎหมายกำหนด เป็นต้น

บทที่

05

การอุทธรณ์หรือโต้แย้ง คำสั่งทางปกครอง

- 5.1 สิทธิของคู่กรณี
- 5.2 การแจ้งวิธีการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง
- 5.3 ขั้นตอนและการดำเนินการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง
- 5.4 การพิจารณาอุทธรณ์

5.1 สิทธิของคู่กรณี

ในมาตรา ๕ ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ได้ให้ความหมายของคำว่า “คู่กรณี” ไว้ว่า

“คู่กรณี” หมายความว่า

ผู้ยื่นคำขอหรือผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางปกครอง และผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง เนื่องจากสิทธิของผู้นั้น จะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง

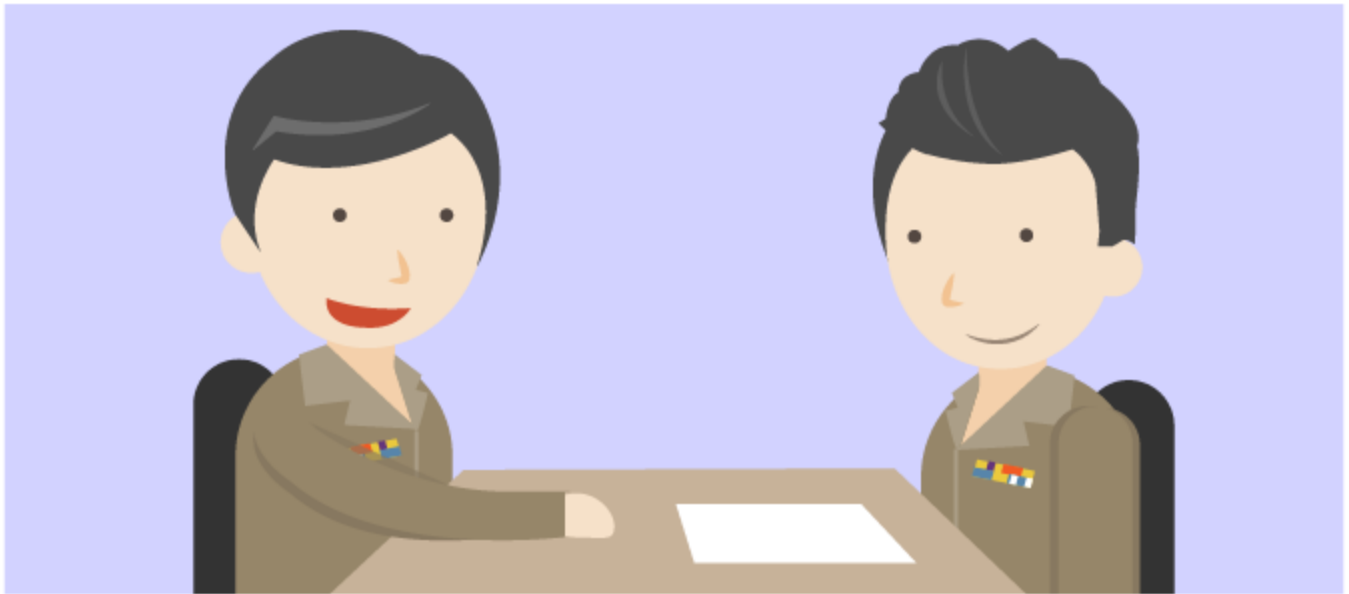
จากความหมายข้างต้นจะเห็นว่า “คู่กรณี” อาจหมายถึงบุคคลประเภทใดประเภทหนึ่งใน ๔ ประเภท คือ

- 1 ผู้ยื่นคำขอ เช่น ผู้ขอปลูกสร้างอาคารในที่ดินของตนเอง
- 2 ผู้คัดค้านคำขอ เช่น ผู้ที่คัดค้านว่าคำขอก่อสร้างอาคารของเจ้าของที่ดินข้างเคียง มีแบบแปลนการก่อสร้างยื่นล้ำเข้าไปในที่ดินของตน ขอให้ระงับการออกใบอนุญาตให้ก่อสร้าง
- 3 ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่ง เช่น ผู้ที่อาศัยอยู่ในบริเวณอาคารหรือสิ่งปลูกสร้างที่ถูกเจ้าหน้าที่สั่งให้อพยพหรือย้ายออกไปภายในเวลาสิบวัน
- 4 ผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครอง เนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง เช่น ผู้คัดค้านการกำหนดราคาค่าทดแทนที่ดินที่ถูกเวนคืนเพื่อก่อสร้างถนนหรือสิ่งสาธารณูปโภค รวมทั้งเจ้าของที่ดินระยะอื่นๆ ที่อยู่ในบริเวณแนวเขตที่ดินที่จะถูกเวนคืน

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

“คู่กรณี” จึงถือเป็นผู้ที่มีส่วนสำคัญต่อผลของคำสั่งทางปกครองที่ผู้ออกคำสั่งทางปกครองจะต้องคำนึงสิทธิตามที่กฎหมายกำหนดเพื่อคุ้มครองและอำนวยความสะดวกความเป็นธรรมซึ่งสิทธิของคู่กรณีตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองมีอยู่หลายประการ ได้แก่

1. สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณา

สิทธิที่จะได้รับแจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณา ซึ่งได้มีบทบัญญัติมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดว่า “ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสได้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานของตน”

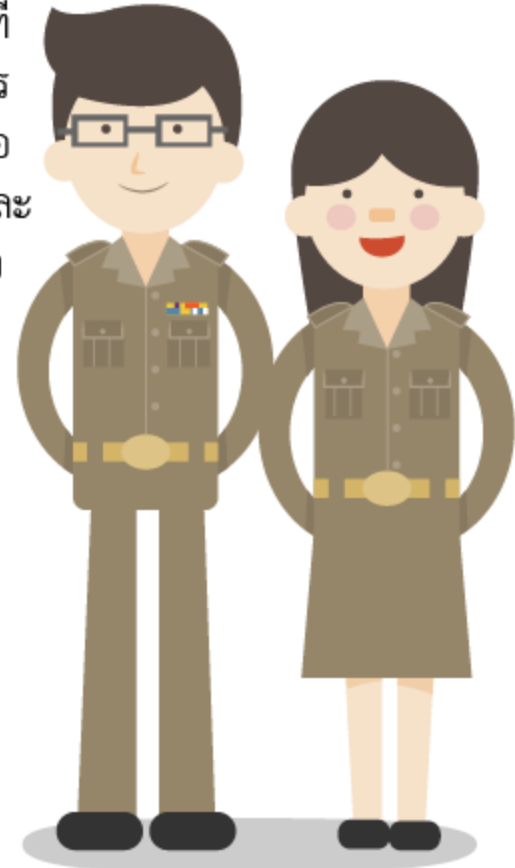
ตัวอย่างเช่น กรณีที่เจ้าหน้าที่จะมีคำสั่งไม่อนุญาตให้ นาย ก. ปลุกบ้านพักอาศัย ซึ่งเป็นคำสั่งทางปกครองที่กระทบสิทธิของ นาย ก. ที่เป็นคู่กรณีคือผู้ยื่นคำขอ เจ้าหน้าที่ก็ต้องแจ้งให้ นาย ก. ผู้ยื่นคำขอทราบข้อเท็จจริงหรือเหตุผลที่ไม่อนุญาต โดยข้อเท็จจริงที่จะแจ้งให้คู่กรณีทราบนั้น ต้องเพียงพอที่คู่กรณีจะใช้โต้แย้งและแสดงพยานหลักฐานได้อย่างเหมาะสม หากมิได้แจ้งหรือแจ้งโดยไม่มีข้อเท็จจริงเพียงพอ ก็จะกลายเป็นความบกพร่องของการพิจารณา คู่กรณีอาจขอให้เพิกถอนคำสั่งไม่อนุญาต โดยเห็นว่า เป็นคำสั่งทางปกครองที่ไม่ชอบได้

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

2. สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลาง

สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลาง ดังที่ได้กล่าวไว้ใน บทที่ ๑ แล้วว่าเหตุผลสำคัญประการหนึ่งของการประกาศใช้กฎหมายว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ก็เพื่ออำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้กับประชาชนและป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการ ฉะนั้น “เจ้าหน้าที่” ที่จะมีอำนาจพิจารณาทางปกครอง จึงต้องมีความเป็นกลาง โดยได้มีการกำหนดไว้ในมาตรา ๑๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ห้ามเจ้าหน้าที่ดังต่อไปนี้ทำการพิจารณาทางปกครอง คือ

- (1) เป็นคู่กรณีเอง
- (2) เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
- (3) เป็นญาติของคู่กรณี คือ เป็นบุพการีหรือผู้สืบสันดานไม่ว่าชั้นใดๆ หรือเป็นพี่น้องหรือลูกพี่ลูกน้องนับได้เพียงภายในสามชั้นหรือเป็นญาติเกี่ยวกันทางแต่งงานนับได้เพียงสองชั้น
- (4) เป็นหรือเคยเป็นผู้แทนโดยชอบธรรม หรือผู้พิทักษ์หรือผู้แทนหรือตัวแทนของคู่กรณี
- (5) เป็นเจ้านี่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี
- (6) กรณีอื่นตามที่กำหนดในกฎกระทรวง

นอกจากนี้ในมาตรา ๑๖ วรรคหนึ่ง ยังกำหนดว่าในกรณีที่มีเหตุอื่นใดนอกจากที่บัญญัติไว้ในมาตรา ๑๓ เกี่ยวกับเจ้าหน้าที่หรือกรรมการในคณะกรรมการที่มีอำนาจพิจารณาทางปกครอง ซึ่งมีสภาพร้ายแรงอันอาจทำให้การพิจารณาทางปกครองไม่เป็นกลาง เจ้าหน้าที่หรือกรรมการผู้นั้นจะทำการพิจารณาทางปกครองในเรื่องนั้นไม่ได้

3. สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำให้แก้ไขเพิ่มเติมคำขอ

สิทธิที่จะได้รับคำแนะนำให้แก้ไขเพิ่มเติมคำขอ สิทธิข้อนี้เป็นไปตามหลักนิติธรรมที่ว่า “บุคคลจะต้องไม่สูญเสียสิทธิเพราะความไม่รู้ ไม่ได้ได้รับความช่วยเหลือหรือไม่มีประสบการณ์” (ศาสตราจารย์ชัยวัฒน์ วงศ์วัฒนศานต์) ประกอบกับมาตรา ๒๗ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองที่บัญญัติว่า

“มาตรา ๒๗” ให้เจ้าหน้าที่แจ้งสิทธิและหน้าที่ในกระบวนการพิจารณาทางปกครองให้คู่กรณีทราบตามความจำเป็นแก่กรณี

เมื่อมีผู้ยื่นคำขอเพื่อให้เจ้าหน้าที่มีคำสั่งทางปกครอง ให้เป็นหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ผู้รับคำขอที่จะต้องดำเนินการตรวจสอบความถูกต้องของคำขอ และความครบถ้วนของเอกสารบรรดาที่มีกฎหมายหรือกฎกำหนดให้ต้องยื่นมาพร้อมกับคำขอ หากคำขอไม่ถูกต้อง ให้เจ้าหน้าที่ดังกล่าวแนะนำให้ผู้ยื่นคำขอดำเนินการแก้ไขเพิ่มเติมเสียให้ถูกต้อง และหากมีเอกสารใดไม่ครบถ้วน ให้แจ้งให้ผู้ยื่นคำขอทราบทันทีหรือภายในไม่เกินเจ็ดวันนับแต่วันที่รับคำขอ....”

หากเจ้าหน้าที่ไม่ปฏิบัติหน้าที่ คู่กรณีย่อมมีสิทธิร้องขอให้ดำเนินการใหม่ เจ้าหน้าที่จะถือเอาความผิดพลาดของคู่กรณีมาเป็นเหตุในการออกคำสั่งทางปกครองที่เป็นผลร้ายแก่คู่กรณีไม่ได้

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

4. สิทธิในการแต่งตั้งบุคคลกระทำการแทนได้

สิทธิในการแต่งตั้งบุคคลกระทำการแทนได้ ในการทำนิติกรรมใดๆ รวมทั้งเรื่องของการติดต่อกับทางราชการ หากผู้กระทำการไม่สามารถดำเนินการด้วยตนเองได้ และไม่ใช้กรณีที่มีกฎหมายกำหนดไว้โดยเฉพาะว่าจะต้องดำเนินการด้วยตนเองแล้ว โดยปกติก็จะสามารถมอบหมาย มอบอำนาจ หรือแต่งตั้งบุคคลหนึ่งบุคคลใดที่บรรลุนิติภาวะแล้ว ให้กระทำการในเรื่องนั้นๆ แทนตนได้

ในกรณีของการเข้าสู่กระบวนการพิจารณาทางปกครองก็เช่นเดียวกัน ได้มีบทบัญญัติมาตรา ๒๕ กำหนดไว้ว่า

“มาตรา ๒๕ คู่กรณีอาจมีหนังสือแต่งตั้งให้บุคคลหนึ่งบุคคลใดซึ่งบรรลุนิติภาวะกระทำการอย่างหนึ่งอย่างใดตามที่กำหนดแทนตนในกระบวนการพิจารณาทางปกครองใด ๆ ได้...”

นอกจากนี้ ยังมีข้อกำหนดในกรณียื่นคำขอรวมกันเป็นกลุ่ม คือ

“มาตรา ๒๕ ในกรณีที่มีการยื่นคำขอโดยมีผู้ลงชื่อร่วมกันเกินห้าสิบคนหรือมีคู่กรณีเกินห้าสิบคน ยื่นคำขอที่มีข้อความอย่างเดียวกันหรือทำนองเดียวกัน ถ้าในคำขอมีการระบุให้บุคคลใดเป็นตัวแทนของบุคคลดังกล่าว หรือมีข้อความเป็นปริยายให้เข้าใจได้เช่นนั้น ให้ถือว่า ผู้ที่ถูกระบุชื่อดังกล่าวเป็นตัวแทนร่วมของคู่กรณีเหล่านั้น

ในกรณีที่มีคู่กรณีเกินห้าสิบคนยื่นคำขอให้มีการคำสั่งทางปกครองในเรื่องเดียวกัน โดยไม่มีการกำหนดให้บุคคลใดเป็นตัวแทนร่วมของตนตามวรรคหนึ่ง ให้เจ้าหน้าที่ในเรื่องนั้นแต่งตั้งบุคคลที่คู่กรณีฝ่ายข้างมากเห็นชอบเป็นตัวแทนร่วมของบุคคลดังกล่าว...”

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

5. สิทธิที่ในการนำความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในการพิจารณาได้

สิทธิที่ในการนำความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในการพิจารณาได้ เกี่ยวกับเรื่องนี้ มีบทบัญญัติของมาตรา ๒๓ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ กำหนดว่า

“มาตรา ๒๓ ในการพิจารณาทางปกครองที่คู่กรณีต้องมาปรากฏตัว ต่อหน้าเจ้าหน้าที่ คู่กรณีมีสิทธินำความหรือที่ปรึกษาของตนเข้ามา ในการพิจารณาทางปกครองได้

การใดที่ทนายความหรือที่ปรึกษาได้ทำลงต่อหน้าคู่กรณีให้ถือว่าเป็น การกระทำของคู่กรณี เว้นแต่คู่กรณีจะได้คัดค้านเสียแต่ในขณะนั้น”

เหตุผลสำคัญที่กฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองกำหนดสิทธิข้อนี้ไว้ ก็เพื่อรองรับสิทธิขั้นพื้นฐานของบุคคลในการเข้ามาเกี่ยวข้องกับกระบวนการยุติธรรม และเพื่อให้สอดคล้องกับสภาพของความเป็นจริงในปัจจุบันที่การพิจารณาทางปกครอง เพื่อนำไปสู่การออกคำสั่งทางปกครองต้องอาศัยข้อมูลทางวิชาการหลากหลายสาขา ไม่ว่าจะเป็นด้านกฎหมายหรือด้านอื่น ๆ เช่น วิศวกรรม หรือการแพทย์ ฯลฯ ซึ่งผู้ถูก สอบสวนทางวินัย หรือถูกร้องเรียนว่า ใช้อำนาจหน้าที่โดยมิชอบอาจไม่มีความรู้ ทางกฎหมายดีพอ หรือผู้ยื่นคำขออนุญาตตั้งโรงงานอุตสาหกรรมผลิตยานยนต์ หรือ ผลิตอุปกรณ์ทางการแพทย์ อาจไม่มีความรู้ทางด้านวิศวกรรม หรือเครื่องมือแพทย์ ดีพอที่จะชี้แจงทุกเรื่องได้ด้วยตนเอง ฉะนั้น การตั้งทนายความเพื่อเป็นที่ปรึกษา ด้านกฎหมายหรือตั้งที่ปรึกษาด้านวิศวกรรมและอื่นๆ จึงมีความเป็นและเป็นการช่วย ให้กระบวนการพิจารณาทางปกครองเป็นไปด้วยความถูกต้อง รอบคอบ และชอบธรรม มากยิ่งขึ้น

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

6. สิทธิในการขอตรวจดูเอกสาร

สิทธิในการขอตรวจดูเอกสาร มาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง และ มาตรา ๓๒ แห่งพระราชบัญญัติฉบับนี้ บัญญัติว่า

มาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง

“คู่กรณีมีสิทธิขอตรวจสอบดูเอกสารที่จำเป็นต้องรู้ เพื่อการโต้แย้งหรือชี้แจงหรือป้องกันสิทธิของตนได้ แต่ถ้ายังไม่ได้ทำคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้น คู่กรณีไม่มีสิทธิขอตรวจดูเอกสารอันเป็นต้นร่างของคำวินิจฉัย”

มาตรา ๓๒

“เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานได้ ถ้าเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับ”

ความจริงสิทธิในการขอตรวจดูเอกสารตามมาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง นี้ กำหนดขึ้นสอดคล้องกับมาตรา ๓๑ วรรคหนึ่ง ที่กำหนดให้เจ้าหน้าที่ที่จะทำคำสั่งทางปกครองที่อาจกระทบสิทธิของคู่กรณีต้องเปิดโอกาสให้คู่กรณีได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอ และมีโอกาสโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานของตนซึ่งโอกาสที่จะทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอย่อมเป็นไปได้ยาก หากไม่ให้คู่กรณีมีสิทธิตรวจดูเอกสารของเจ้าหน้าที่เพื่อใช้ประกอบการโต้แย้งแสดงพยานหลักฐานได้

อย่างไรก็ตาม การขอตรวจดูเอกสารก็ทำได้เฉพาะที่เกี่ยวข้องและจำเป็นเท่านั้น เพราะการที่จะขอใช้สิทธิดูเอกสารทุกชั้นที่เจ้าหน้าที่มีอยู่ทั้งที่ไม่เกี่ยวกับประเด็นการต่อสู้ของตน ย่อมเกินจำเป็นและกลายเป็นการประวิงเวลาให้ล่าช้าได้ นอกจากนี้ เจ้าหน้าที่อาจไม่อนุญาตให้ตรวจดูเอกสารหรือพยานหลักฐานที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับก็ได้ หรือในกรณีที่ยังมิได้ทำเป็นคำสั่งทางปกครอง คู่กรณีก็ไม่มีสิทธิที่จะขอต้นร่างของคำสั่งทางปกครองนั้น

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

7. สิทธิที่ในการรับทราบเหตุผลของคำสั่งทางปกครอง

สิทธิที่ในการรับทราบเหตุผลของคำสั่งทางปกครอง บทบัญญัติของกฎหมายเกี่ยวกับเรื่องนี้กำหนดไว้ ดังนี้

“**มาตรา ๓๗ วรรคหนึ่ง** คำสั่งทางปกครองที่ทำเป็นหนังสือและการยื่นยื่น คำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือต้องจัดให้มีเหตุผลไว้ด้วย และเหตุผลนั้นอย่างน้อย ต้องประกอบด้วย

- (๑) ข้อเท็จจริงอันเป็นสาระสำคัญ
- (๒) ข้อกฎหมายที่อ้างอิง
- (๓) ข้อพิจารณาและข้อสนับสนุนในการใช้ดุลพินิจ

นายกรัฐมนตรีหรือผู้ซึ่งนายกรัฐมนตรีมอบหมาย อาจประกาศในราชกิจจานุเบกษา กำหนดให้คำสั่งทางปกครอง กรณีหนึ่งกรณีใดต้องระบุเหตุผลไว้ในคำสั่งนั้นเอง หรือในเอกสารแนบท้ายคำสั่งนั้นก็ได้

บทบัญญัติตามวรรคหนึ่งไม่ใช่บังคับกับกรณี ดังต่อไปนี้

- (๑) เป็นกรณีตรงตามคำขอและไม่กระทบสิทธิและหน้าที่ของบุคคลอื่น
- (๒) เหตุผลนั้นเป็นที่รู้จักอยู่แล้วโดยไม่จำเป็นต้องระบุอีก
- (๓) เป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับตามมาตรา ๓๒
- (๔) เป็นการออกคำสั่งทางปกครองด้วยวาจาหรือเป็นกรณีเร่งด่วนแต่ต้องให้เหตุผลเป็นลายลักษณ์อักษรในเวลาอันควร หากผู้อยู่ในบังคับของคำสั่งนั้นร้องขอ”

ต่อมาได้มีการออกประกาศสำนักนายกรัฐมนตรีตาม**มาตรา ๓๗ วรรคสอง** เรื่องคำสั่งทางปกครองที่ต้องระบุเหตุผลไว้ในคำสั่งหรือในเอกสารแนบท้ายคำสั่ง ลงวันที่ ๑๓ กรกฎาคม ๒๕๔๓ โดยกำหนดให้คำสั่งทางปกครองดังต่อไปนี้ ต้องระบุเหตุผลไว้ในคำสั่งหรือเอกสารแนบท้ายคำสั่ง

- (๑) คำสั่งทางปกครองที่เป็นการปฏิเสธการก่อตั้งสิทธิของคู่กรณี เช่น การไม่รับคำขอ ไม่อนุญาต ไม่อนุมัติ ไม่รับรอง ไม่รับอุทธรณ์ หรือไม่รับจดทะเบียน
- (๒) คำสั่งทางปกครองที่เป็นการเพิกถอนสิทธิ เช่น การเพิกถอนใบอนุญาต
- (๓) คำสั่งทางปกครองที่กำหนดให้กระทำการหรือละเว้นกระทำการ
- (๔) คำสั่งทางปกครองที่เป็นคำวินิจฉัยอุทธรณ์
- (๕) คำสั่งยกเลิกการสอบราคา การประกวดราคา หรือการประมูลราคาที่มีผู้ได้รับคัดเลือกจากคณะกรรมการที่มีอำนาจหน้าที่ในการพิจารณาผลการดำเนินการดังกล่าวแล้ว

ทั้งนี้ เว้นแต่จะเป็นกรณีที่ต้องรักษาไว้เป็นความลับตามมาตรา ๓๒

5.2 การแจ้งวิธีการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

ได้มีบทบัญญัติของกฎหมายกำหนดไว้ ดังนี้

“มาตรา ๔๐ คำสั่งทางปกครองที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้งต่อไปได้ ให้ระบุนิติที่อาจอุทธรณ์หรือโต้แย้ง การยื่นคำอุทธรณ์หรือคำโต้แย้งและระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งดังกล่าวไว้ด้วย

ในกรณีที่มีการฝ่าฝืนบทบัญญัติตามวรรคหนึ่ง ให้ระยะเวลาสำหรับการอุทธรณ์หรือการโต้แย้งเริ่มนับใหม่ตั้งแต่วันที่ได้รับแจ้งหลักเกณฑ์ตามวรรคหนึ่ง แต่ถ้าไม่มีการแจ้งใหม่และระยะเวลาดังกล่าวมีระยะเวลาสั้นกว่าหนึ่งปี ให้ขยายเป็นหนึ่งปีนับแต่วันที่รับคำสั่งทางปกครอง”

การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง เป็นกระบวนการในการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชน และควบคุมความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครองของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐ ซึ่งอาจดำเนินการไปด้วยความผิดพลาดคลาดเคลื่อน หรือประมาทเลินเล่อ หรือด้วยเจตนาไม่ชอบอย่างหนึ่งอย่างใด

ในทางปฏิบัติจะมีการแจ้งหรือระบุไว้ในคำสั่งทางปกครองที่อาจกระทบสิทธิของคู่กรณีว่า หากคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนี้ให้มีสิทธิอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครองนี้กับหน่วยงานใดภายในระยะเวลาเท่าใด เป็นต้น เพราะหากแจ้งภายหลังหรือมิได้แจ้งสิทธิดังกล่าว ให้คู่กรณีทราบ ก็จะมีผลทำให้ระยะเวลาที่จะยื่นอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครองที่กำหนดไว้ตามกฎหมายต้องขยายออกไปโดยเริ่มนับใหม่นับจากวันที่ได้รับแจ้งภายหลังหรือถ้าไม่มีการแจ้งเลยและระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดนั้นสั้นกว่าหนึ่งปีก็จะขยายออกเป็นหนึ่งปีโดยอัตโนมัติทันที

i ตัวอย่าง

ตัวอย่าง

ตัวอย่าง เช่น นาย ก. ซึ่งเป็นข้าราชการพลเรือนสามัญถูกคำสั่งลงโทษไล่ออกจากราชการฐานกระทำผิดวินัยอย่างร้ายแรง ซึ่ง นาย ก. มีสิทธิตามที่กำหนดไว้ในกฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือนว่าสามารถยื่นอุทธรณ์คำสั่งไล่ออกต่อคณะกรรมการพิทักษ์ระบบคุณธรรม (ก.พ.ค.) ภายในระยะเวลาสามสิบวัน นับแต่วันที่ได้รับทราบคำสั่ง แต่ในท้ายคำสั่งมิได้ระบุสิทธิดังกล่าวไว้ โดยผู้ออกคำสั่งมาตรวจพบและได้แจ้งสิทธิดังกล่าวให้ นาย ก. ทราบหลังจากได้รับคำสั่งไล่ออกแล้วเป็นเวลา ๒ เดือน ดังนี้ ระยะเวลาที่ นาย ก. มีสิทธิอุทธรณ์ต่อ ก.พ.ค. ภายใน ๓๐ วัน ก็จะเริ่มนับตั้งแต่วันที่ ได้รับหนังสือแจ้งสิทธิดังกล่าว มิใช่ นับตั้งแต่วันที่ ได้รับคำสั่งไล่ออก หรือหากไม่มีการแจ้งสิทธิอุทธรณ์ให้ นาย ก. ทราบเลย นาย ก. ก็จะมีสิทธิยื่นอุทธรณ์คำสั่งไล่ออกต่อ ก.พ.ค. ภายในระยะเวลาไม่เกินหนึ่งปีนับแต่วันที่ ได้รับคำสั่งไล่ออก

5.3 ขั้นตอนและการดำเนินการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

คำสั่งทางปกครองที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้แล้ว

ในกรณีที่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งไว้แล้ว คู่กรณีก็ต้องปฏิบัติตามขั้นตอนและระยะเวลาที่กฎหมายเฉพาะนั้นกำหนดไว้ ซึ่งเป็นไปตามหลักการที่กำหนดไว้ใน **มาตรา ๓ วรรคสอง** แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง เช่น

นางสาว ข. เป็นข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา ได้รับคำสั่งของอธิการบดีเมื่อวันที่ ๑๐ พฤศจิกายน ๒๕๕๙ สั่งไม่ให้รับเงินตอบแทนพิเศษซึ่งตนเห็นว่าเป็นผู้มีสิทธิได้รับ จึงประสงค์จะดำเนินการร้องทุกข์ต่อสภามหาวิทยาลัยที่ตนสังกัด กรณีนี้ นางสาว ข. จะต้องร้องทุกข์ภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ ได้รับคำสั่ง ตามมาตรา ๖๓ แห่งพระราชบัญญัติระเบียบข้าราชการพลเรือนในสถาบันอุดมศึกษา พ.ศ. ๒๕๕๗ การที่ นางสาว ข. ได้ร้องทุกข์โต้แย้งคำสั่งดังกล่าว เมื่อวันที่ ๑๕ กุมภาพันธ์ ๒๕๕๐ จึงเป็นการร้องทุกข์เมื่อพ้นกำหนดระยะเวลา ตามที่กฎหมายกำหนดไว้

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

คำสั่งทางปกครองที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้

ในกรณีที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ คู่กรณีที่ประสงค์จะอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครองก็ต้องดำเนินการตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง คือ “คู่กรณีต้องอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้นต่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองภายในสิบห้าวันนับแต่วันที่ตนได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว”

การจัดทำคำอุทธรณ์

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ มาตรา ๔๔ วรรคสอง บัญญัติว่า “คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือโดยระบุข้อโต้แย้งและข้อเท็จจริงหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย” ทั้งนี้ เนื่องจากหากคู่กรณีไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองและประสงค์จะให้มีการทบทวน ยกเลิกเพิกถอนหรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งทางปกครอง คู่กรณีจะต้องเสนอคำคัดค้านหรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครองนั้นให้ชัดเจนในรูปแบบของคำอุทธรณ์ที่ผู้จัดทำคำสั่งทางปกครองหรือผู้มีอำนาจหน้าที่เหนือขึ้นไปจะสามารถนำไปพิจารณาว่าจะเปลี่ยนแปลงแก้ไข ยกเลิก เพิกถอนหรือยืนยันตามคำสั่งเดิม

i

จากบทบัญญัติ
ในมาตรา ๔๔
วรรคสองข้างต้น
จึงสรุปได้ว่า

จากบทบัญญัติในมาตรา ๔๔ วรรคสอง ข้างต้นจึงสรุปได้ว่า

- คำอุทธรณ์ต้องทำเป็นหนังสือ การอุทธรณ์ด้วยวาจาไม่อาจถือว่าเป็นการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองที่จะสามารถนำไปสู่การพิจารณาทบทวนแต่อย่างใด
- คำอุทธรณ์ต้องมีข้อโต้แย้งว่าไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนั้นอย่างไร ด้วยเหตุใด หากคู่กรณีมีหนังสือถึงผู้จัดทำคำสั่งทางปกครองในลักษณะขอความเป็นธรรม หรือขอให้ตรวจสอบข้อเท็จจริง หรือขอให้ทบทวนคำสั่งทางปกครองโดยไม่ได้ระบุชัดเจนว่าตนไม่เห็นด้วยกับคำสั่งทางปกครองนั้นอย่างไร ด้วยเหตุใด หนังสือดังกล่าวก็ยังไม่สามารถถือเป็นคำอุทธรณ์ที่ถูกต้องตามกฎหมายได้
- คำอุทธรณ์ต้องมีรายละเอียดข้อเท็จจริงประกอบหรือข้อกฎหมายที่อ้างอิงประกอบด้วย ทั้งนี้ เพื่อให้การพิจารณาอุทธรณ์สามารถทำได้ง่ายและอยู่บนพื้นฐานของความเข้าใจที่ตรงกันถึงประเด็นที่มีการโต้แย้งคัดค้าน ทั้งในข้อเท็จจริงและข้อกฎหมายที่อ้างอิง ทั้งจะทำให้การพิจารณาอุทธรณ์เป็นไปด้วยความรวดเร็วขึ้นด้วย

5.4 การพิจารณาอุทธรณ์

เมื่อมีการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนดแล้ว เจ้าหน้าที่ผู้จัดทำคำสั่งทางปกครองหรือผู้มีอำนาจหน้าที่พิจารณาอุทธรณ์จะต้องพิจารณาคำอุทธรณ์นั้น โดยอาจพิจารณาได้ทั้ง ข้อเท็จจริง ข้อกฎหมาย หรือความเหมาะสมของการทำคำสั่งทางปกครองนั้น แล้วใช้ดุลพินิจพิจารณาวินิจฉัยว่าจะสมควรยืนยัน หรือยกเลิกเพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงแก้ไขคำสั่งนั้นหรือไม่อย่างไร

เกี่ยวกับเรื่องนี้ มาตรา ๔๕
วรรคหนึ่ง และวรรคสอง
แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติ
ราชการทางปกครอง บัญญัติว่า

“มาตรา ๔๕ วรรคหนึ่ง ให้เจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง (เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครอง) พิจารณาคำอุทธรณ์และแจ้งผู้อุทธรณ์โดยไม่ชักช้า แต่ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ในกรณีที่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองภายในกำหนดเวลาดังกล่าวด้วย

วรรคสอง ถ้าเจ้าหน้าที่ตามมาตรา ๔๔ วรรคหนึ่ง ไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วนก็ให้เร่งรายงานความเห็นพร้อมเหตุผลไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ภายในกำหนดเวลาตามวรรคหนึ่ง ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์พิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน นับแต่วันที่ตนได้รับรายงาน ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในระยะเวลาดังกล่าว ให้ผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์มีหนังสือแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบก่อนครบกำหนดเวลาดังกล่าว ในการนี้ ให้ขยายระยะเวลาพิจารณาอุทธรณ์ออกไปได้ไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ครบกำหนดเวลาดังกล่าว”

บทที่ 5 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง

กล่าวโดยสรุปก็คือ เมื่อเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองได้รับคำอุทธรณ์ที่มีรายละเอียดตามที่กฎหมายกำหนดแล้วต้องดำเนินการ ดังนี้

เมื่อคู่กรณีผู้ยื่นอุทธรณ์คำสั่งทางปกครอง ได้รับทราบผลการพิจารณาคำอุทธรณ์ ภายในระยะเวลาที่กฎหมายกำหนดแล้วยังไม่พอใจในผลการพิจารณา หรือเมื่อครบกำหนด เก้าสิบวันนับแต่วันที่เจ้าหน้าที่ได้รับคำอุทธรณ์แล้ว ยังไม่มีการแจ้งผลการพิจารณาให้ ผู้อุทธรณ์ทราบ ผู้อุทธรณ์คือคู่กรณีย่อมมีสิทธิยื่นฟ้องต่อศาลปกครองเพื่อขอให้พิจารณา พิพากษา ยกเลิก เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลง แก้ไขคำสั่งทางปกครองดังกล่าวได้

- 1 ต้องพิจารณาคำอุทธรณ์และแจ้งผลต่อผู้อุทธรณ์โดยไม่ชักช้า โดยต้องแจ้งผลต่อผู้อุทธรณ์ภายในระยะเวลาไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์
- 2 หากเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองเห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ก็ให้ดำเนินการเปลี่ยนแปลงคำสั่งทางปกครองนั้น แล้วแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์เช่นกัน
- 3 หากเจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ไม่ว่าทั้งหมดหรือบางส่วน ต้องรีบทำรายงานความเห็นพร้อมด้วยเหตุผลเสนอไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ ภายในระยะเวลาสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์เช่นกัน
- 4 เมื่อผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ได้รับรายงานแล้ว ก็ต้องพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ตนได้รับรายงาน
- 5 หากผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์มีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณารายงานให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวัน ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์ต้องมีหนังสือแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบก่อนครบกำหนดสามสิบวัน เพื่อขยายระยะเวลาพิจารณาออกไป
- 6 เมื่อแจ้งผู้อุทธรณ์แล้ว ผู้มีอำนาจพิจารณาคำอุทธรณ์สามารถขยายระยะเวลาพิจารณาอุทธรณ์ออกไปได้อีกเพียงไม่เกินสามสิบวันเช่นกัน
- 7 เมื่อรวมระยะเวลาทั้งสิ้นแล้ว การพิจารณาอุทธรณ์ของคู่กรณีจะต้องแล้วเสร็จและแจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบผลการพิจารณาภายในระยะเวลาเก้าสิบวันนับแต่วันที่เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองได้รับคำอุทธรณ์ไว้พิจารณา

บทที่

06

ข้อควรคำนึงถึงในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

- 6.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่
- 6.2 หลักเกณฑ์ของกฎหมาย
- 6.3 สิทธิของคู่กรณี
- 6.4 กรอบของกฎหมายและระยะเวลา
- 6.5 ความรอบคอบระมัดระวัง
- 6.6 ความพร้อมในการชี้แจงและรับการตรวจสอบ

“การปฏิบัติราชการทางปกครอง” หรือ “การกระทำทางปกครอง” คือ ผลิตผลของการใช้อำนาจรัฐตามกฎหมายขององค์กรของรัฐหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐฝ่ายปกครองในการบริหารกิจการบ้านเมือง การจัดทำบริการสาธารณะ และการอำนวยความสะดวกแก่ประชาชนเพื่อให้การดำรงชีวิตและการประกอบอาชีพของประชาชนสามารถดำเนินไปด้วยความสงบเรียบร้อยภายใต้กฎหมาย กฎระเบียบ และการปฏิบัติที่มีประสิทธิภาพและเป็นธรรม ดังนั้น ในการปฏิบัติราชการทางปกครองจึงต้องมีการออกกฎ ออกข้อบังคับ ออกคำสั่งทางปกครอง หรือดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดในทางปกครองเพื่อให้การบังคับใช้กฎหมายเกิดผลในทางปฏิบัติอย่างแท้จริง

การปฏิบัติราชการทางปกครองซึ่งเป็นการปฏิบัติงานโดยหน่วยงานทางปกครองหรือเจ้าหน้าที่ของรัฐจะสามารถดำเนินการไปได้สำเร็จก็ต้องอาศัยอำนาจตามกฎหมาย ซึ่งอาจเป็นกฎหมายที่ตราขึ้นใช้เฉพาะในเรื่องนั้นๆ เช่น กฎหมายที่ดิน กฎหมายภาษีอากร กฎหมายเวนคืนที่ดิน กฎหมายระเบียบข้าราชการพลเรือน ฯลฯ หรือหากไม่มีกฎหมายเฉพาะก็จะต้องใช้กฎหมายกลางเป็นเครื่องมือประกอบการดำเนินการ คือ พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

แต่ไม่ว่าจะใช้กฎหมายเฉพาะหรือกฎหมายกลางในการปฏิบัติราชการทางปกครอง เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการดำเนินการก็ต้องดำเนินการให้เป็นไปด้วยความถูกต้อง เรียบร้อย เป็นธรรม มิให้เกิดความเดือดร้อนเสียหายแก่ราษฎรจากการปฏิบัติผิดพลาดหรือการกระทำที่ไม่ชอบของเจ้าหน้าที่ โดยเจ้าหน้าที่จะต้องคำนึงถึงเรื่องสำคัญๆ ดังต่อไปนี้ คือ

6.1 อำนาจหน้าที่ของเจ้าหน้าที่

สิ่งแรกที่จะต้องคำนึงถึงในการปฏิบัติราชการทางปกครองก็คือ เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการจะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ตามกฎหมายที่จะดำเนินการในเรื่องนั้นได้ ไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ออกคำสั่งทางปกครอง หรือการดำเนินการอื่นใดในทางปกครองก็ตาม

หากเจ้าหน้าที่ที่ดำเนินการมิใช่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นแล้ว การดำเนินการดังกล่าวย่อมเป็นการดำเนินการที่ไม่ชอบ โดยเฉพาะในเรื่องของคำสั่งทางปกครองที่ได้มีบทบัญญัติมาตรา ๑๒ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ บัญญัติว่า

“คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น”

เหตุที่มีการบัญญัติเฉพาะเรื่องของคำสั่งทางปกครองก็เพราะคำสั่งทางปกครองเป็นผลผลิตของการใช้อำนาจทางปกครองที่หน่วยงานทางปกครองและเจ้าหน้าที่ของรัฐออกมากที่สุด

บทที่ 6 ข้อควรคำนึงถึงในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

กล่าวได้ว่าหน่วยงานของรัฐทุกแห่งไม่ว่าจะเป็นราชการบริหารส่วนกลาง ส่วนภูมิภาค หรือส่วนท้องถิ่น แต่ละวันจะมีคำสั่งทางปกครองออกมาในปริมาณที่นับไม่ถ้วน เป็นคำสั่งที่มีผลในทางนิติสัมพันธ์และอาจมีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่และผลประโยชน์ของผู้รับคำสั่ง ทั้งในทางที่เป็นคุณและในทางที่เป็นโทษ จึงจำเป็นต้องมีการกำหนดหลักเกณฑ์ วิธีการ และขั้นตอน ในการอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครอง เพื่อให้มีการทบทวนและอาจแก้ไขเปลี่ยนแปลงได้ ส่วนเรื่องการออกกฎหรือการดำเนินการอื่นใดในทางปกครองแม้จะมีได้บัญญัติไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองก็ตาม ผู้ออกกฎหรือผู้ที่จะปฏิบัติการทางปกครองก็ต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้นเช่นกัน เพราะเป็นการใช้อำนาจตามกฎหมาย ซึ่งหากไม่มีกฎหมายให้อำนาจไว้ย่อมไม่สามารถที่จะทำได้

6.2 ลักษณะของกฎหมาย

โดยที่การปฏิบัติราชการทางปกครองเป็นเรื่องของการใช้อำนาจตามกฎหมายหรือการดำเนินการตามกฎหมาย เจ้าหน้าที่ผู้ดำเนินการจึงต้องมีความรู้ความเข้าใจในหลักเกณฑ์ที่กฎหมายกำหนด ซึ่งหลักเกณฑ์นั้นอาจเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นโดยกฎหมายเฉพาะหรือเป็นหลักเกณฑ์ที่กำหนดขึ้นตามกฎหมายกลาง คือพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ อย่างไรก็ตาม โดยที่ มาตรา ๓ แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง กำหนดไว้ว่า “วิธีปฏิบัติราชการทางปกครองตามกฎหมายต่าง ๆ ให้เป็นไปตามที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ เว้นแต่ในกรณีที่มีกฎหมายใดกำหนดวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเรื่องใดไว้โดยเฉพาะและมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดในพระราชบัญญัตินี้ “ซึ่งหมายความว่า โดยปกติการปฏิบัติราชการทางปกครองจะต้องใช้หลักเกณฑ์ของพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองเป็นหลัก แต่เจ้าหน้าที่ก็จะต้องทราบด้วยว่ามีกฎหมายเฉพาะเรื่องใดกำหนดหลักเกณฑ์ในการปฏิบัติราชการทางปกครองเกี่ยวกับเรื่องที่กำลังพิจารณาดำเนินการอยู่หรือไม่ หากมีกฎหมายเฉพาะกำหนดไว้ด้วยก็จะต้องพิจารณาว่ากฎหมายเฉพาะกำหนดไว้นั้นมีหลักเกณฑ์ที่ประกันความเป็นธรรมหรือมีมาตรฐานในการปฏิบัติราชการไม่ต่ำกว่าหลักเกณฑ์ที่กำหนดไว้ในพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองหรือเปล่า หากกฎหมายเฉพาะกำหนดหลักเกณฑ์ที่มีมาตรฐานไม่ต่ำกว่าพระราชบัญญัตินี้ก็ให้ใช้กฎหมายเฉพาะนั้น กล่าวคือ เจ้าหน้าที่จะต้องรู้และเข้าใจว่ากรณีใดจะใช้กฎหมายเฉพาะและกรณีใดเป็นกรณีที่ต้องใช้กฎหมายกลาง

6.3 สิทธิของคู่กรณี

คู่กรณีคือผู้ยื่นคำขอ ผู้คัดค้านคำขอ ผู้อยู่ในบังคับ หรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่ง รวมทั้งผู้ซึ่งได้เข้ามาในกระบวนการพิจารณาทางปกครองเนื่องจากสิทธิของผู้นั้นจะถูกกระทบกระเทือนจากผลของคำสั่งทางปกครอง ล้วนเป็นผู้ที่มีความสำคัญที่เจ้าหน้าที่ผู้มีหน้าที่ปฏิบัติราชการทางปกครองจะต้องคำนึงถึงก่อนดำเนินการใดๆ โดยเฉพาะก่อนออกคำสั่งทางปกครอง

ซึ่งสิทธิสำคัญที่กฎหมายบัญญัติรองรับไว้ก็คือ สิทธิในการรับทราบข้อเท็จจริงที่เป็นเหตุผลในการพิจารณาตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๐ วรรคหนึ่ง แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองว่า “ในกรณีที่คำสั่งทางปกครองอาจกระทบถึงสิทธิของคู่กรณี เจ้าหน้าที่ต้องให้คู่กรณีมีโอกาสที่จะได้ทราบข้อเท็จจริงอย่างเพียงพอและมีโอกาสโต้แย้ง และแสดงพยานหลักฐานของตน” ส่วนสิทธิอื่นๆ ที่จะต้องคำนึงถึงก็คือ

- ☑ สิทธิที่จะได้รับการพิจารณาโดยไม่ชักช้า และโดยเจ้าหน้าที่ที่เป็นกลาง
- ☑ สิทธิในการตั้งบุคคลกระทำการแทนได้
- ☑ สิทธิในการนำทนายความหรือที่ปรึกษาเข้ามาในกระบวนการพิจารณาได้
- ☑ สิทธิในการขอตรวจดูเอกสารจากเจ้าหน้าที่

6.4 กรอบของกฎหมายและระยะเวลา

ในแง่กรอบของกฎหมาย

เป็นที่ทราบกันดีว่า “กฎหมายเป็นทั้งแหล่งที่มาแห่งอำนาจ (Source of Power) และในขณะเดียวกันก็เป็นข้อจำกัดของอำนาจ (Limitation of Power) ด้วย” กล่าวคือในการปฏิบัติหน้าที่ของเจ้าหน้าที่ของรัฐซึ่งต้องใช้อำนาจตามกฎหมายในการปฏิบัติราชการทางปกครองที่มีผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และผลประโยชน์ของประชาชนนั้น จะต้องมียกกฎหมายให้อำนาจจึงจะกระทำได้อย่างไรก็ตาม แม้จะมีกฎหมายให้อำนาจไว้ก็มิได้แปลว่าเจ้าหน้าที่จะทำอะไรก็ได้โดยไม่มีขีดจำกัด เพราะในขณะที่กฎหมายให้อำนาจกฎหมายก็จะจำกัดกรอบของอำนาจไว้ด้วยเช่นกัน เจ้าหน้าที่จึงต้องระมัดระวังไม่ใช้อำนาจเกินกว่าขอบเขตที่กฎหมายกำหนดในการปฏิบัติราชการทางปกครอง เพราะอาจทำให้การกระทำนั้นเป็นการกระทำที่นอกเหนืออำนาจหน้าที่ ถือเป็นกรกระทำที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย

ในแง่กรอบของระยะเวลา

กฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางปกครองแต่ละฉบับอาจมีการกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาในการพิจารณาดำเนินการไว้แตกต่างกัน แต่สำหรับพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ ซึ่งเป็นกฎหมายกลางที่ใช้เป็นเครื่องมือในการดำเนินกิจการทางปกครองมีเจตนารมณ์สำคัญในการที่จะเสริมสร้างประสิทธิภาพในการปฏิบัติราชการ และอำนวยความสะดวก รวดเร็ว และเป็นธรรมแก่ประชาชน เช่น ในเรื่องการออกคำสั่งทางปกครองเป็นหนังสือ หากไม่มีกฎหมายหรือกฎกำหนดระยะเวลาในการออกคำสั่งทางปกครองในเรื่องนั้นเป็นประการอื่น ให้เจ้าหน้าที่ออกคำสั่งทางปกครองนั้นให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับคำขอและเอกสารครบถ้วน ทั้งเป็นไปตามที่กำหนดไว้ในมาตรา ๓๙/๑ ส่วนการอุทธรณ์คำสั่งทางปกครองนั้น มาตรา ๔๕ กำหนดให้เจ้าหน้าที่ผู้ทำคำสั่งทางปกครองพิจารณาคำอุทธรณ์และแจ้งผู้อุทธรณ์โดยไม่ชักช้า ทั้งนี้ ต้องไม่เกินสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับอุทธรณ์ หากไม่เห็นด้วยกับคำอุทธรณ์ก็ให้เร่งรายงานความเห็นพร้อมเหตุผลไปยังผู้มีอำนาจพิจารณาอุทธรณ์เพื่อพิจารณาให้แล้วเสร็จภายในสามสิบวันนับแต่วันที่ได้รับรายงาน ถ้ามีเหตุจำเป็นไม่อาจพิจารณาให้แล้วเสร็จให้แจ้งให้ผู้อุทธรณ์ทราบและขยายระยะเวลาออกไปได้อีกไม่เกินสามสิบวัน รวมทั้งสิ้นต้องไม่เกินเก้าสิบวัน

6.5 ความรอบคอบระมัดระวัง

เจ้าหน้าที่ผู้มีอำนาจหน้าที่ในการปฏิบัติราชการทางปกครองไม่ว่าจะเป็นการออกกฎ ออกคำสั่งทางปกครอง หรือปฏิบัติการอื่นใดในทางปกครองก็ตาม ควรจะต้องระลึกลักษณะที่งานของตนเป็นงานที่เกี่ยวข้องกับการจัดทำบริการสาธารณะ เป็นงานที่อาจมีผลกระทบต่อสิทธิ หน้าที่ และผลประโยชน์ ทั้งของส่วนรวมและส่วนบุคคล ในบางเรื่องอาจมีผลกระทบต่อการดำเนินชีวิต หรือประกอบอาชีพของประชาชนจำนวนมาก เจ้าหน้าที่จึงจำเป็นต้องใช้ความรอบคอบ ระมัดระวังในการศึกษา วิเคราะห์ จัดทำข้อเสนอ ไปจนถึงการตัดสินใจ วินิจฉัย สั่งการ และดำเนินการ หากไม่ใช้ความละเอียด รอบคอบ และระมัดระวังอย่างเพียงพอ ก็อาจส่งผลให้เกิดความผิดพลาด คลาดเคลื่อน หรือเกิดความเดือดร้อนเสียหาย กลายเป็นกรณีพิพาททางปกครองเพื่อเรียกร้องให้มีการแก้ไขหรือเยียวยาความเดือดร้อนเสียหาย ในขณะที่เดียวกันหากความผิดพลาด คลาดเคลื่อนนั้น เกิดจากความจงใจหรือความประมาทเลินเล่ออย่างร้ายแรงของเจ้าหน้าที่ เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติก็อาจต้องรับผิดชอบในผลของการกระทำ ทั้งทางวินัยและทางแพ่ง ตามพระราชบัญญัติความรับผิดทางละเมิดของเจ้าหน้าที่ พ.ศ. ๒๕๓๙ อีกด้วย

6.6 ความพร้อมในการชี้แจงและรับการตรวจสอบ

เป็นที่ทราบกันดีอยู่แล้วว่า การปฏิบัติหน้าที่ของหน่วยงานและเจ้าหน้าที่ของรัฐในปัจจุบัน นอกจากจะมีความสลับซับซ้อนกว่าในอดีตที่ผ่านมาแล้ว ยังต้องอยู่ภายใต้การติดตามตรวจสอบของคู่กรณีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง รวมทั้งประชาชนและสื่อมวลชนในกรณีที่เป็นเรื่องสำคัญที่มีผลกระทบในวงกว้างอีกด้วย ประชาชนที่เข้ามาติดต่อขอรับบริการจากหน่วยงานของรัฐในปัจจุบันต่างก็มีความรู้ความเข้าใจในเรื่องของกฎหมาย กฎ ระเบียบ และกระบวนการทำงาน รวมทั้งขั้นตอนต่าง ๆ ที่ทางหน่วยงานของรัฐแต่ละแห่งกำหนดขึ้น ด้วยการศึกษามาจากเอกสารของทางราชการ และจากการค้นคว้าผ่านระบบเทคโนโลยีสารสนเทศ และหากมีความประสงค์จะได้ข้อมูลสำคัญที่ไม่สามารถจะขอรับหรือแสวงหาผ่านระบบใด ๆ ได้ ก็จะใช้สิทธิตามกฎหมายพระราชบัญญัติข้อมูลข่าวสารของราชการ พ.ศ. ๒๕๔๐ ขอให้หน่วยงานของรัฐเปิดเผยข้อมูลดังกล่าวแก่ตนได้

ติดตามตรวจสอบ

- คู่กรณีและผู้มีส่วนเกี่ยวข้อง
- ประชาชน
- สื่อมวลชน

บทที่ 6 ข้อควรคำนึงถึงในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

นอกเหนือจากรูปแบบวิธีการดังกล่าว สิ่งที่สำคัญที่เจ้าหน้าที่ผู้ปฏิบัติราชการทางปกครอง รวมทั้งข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐทุกคนควรคำนึงถึงก็คือ ปัจจุบันได้มีการจัดตั้งองค์กรและหน่วยงานที่มีหน้าที่เกี่ยวข้องกับการตรวจสอบการปฏิบัติงานของหน่วยงาน และเจ้าหน้าที่ของรัฐหลายแห่ง อาทิเช่น ผู้ตรวจการแผ่นดิน (Ombudsman) คณะกรรมการป้องกันและปราบปรามการทุจริตแห่งชาติ (ป.ป.ช.) คณะกรรมการตรวจเงินแผ่นดิน คณะกรรมการสิทธิมนุษยชนแห่งชาติ เป็นต้น ทั้งนี้ยังมีได้นับรวมองค์กรตุลาการคือศาลปกครองและศาลยุติธรรม ที่นอกจากจะมีอำนาจหน้าที่ในการตรวจสอบแล้ว ยังมีอำนาจในการพิจารณาพิพากษาให้ยกเลิก เพิกถอน หรือเปลี่ยนแปลงและเยียวยาแก้ไขการดำเนินการทางปกครองที่ไม่ชอบด้วยกฎหมาย รวมทั้งการลงโทษข้าราชการและเจ้าหน้าที่ที่กระทำความผิดทั้งทางวินัย และทางอาญาอีกด้วย

ด้วยเหตุนี้ เจ้าหน้าที่ผู้รับผิดชอบในการปฏิบัติราชการทางปกครองจึงต้องปฏิบัติหน้าที่ด้วยความรอบคอบภายในกรอบของกฎหมาย โดยคำนึงถึงสิทธิของคู่กรณีและผลกระทบที่จะเกิดขึ้นจากการใช้อำนาจหน้าที่ของตน ในขณะเดียวกันก็ต้องมีความพร้อมที่จะชี้แจงและรับการตรวจสอบที่อาจเกิดขึ้นจากการร้องขอ ร้องเรียน กล่าวหา หรือจากองค์กรหรือหน่วยงานของรัฐ ที่มีหน้าที่ในการติดตามตรวจสอบ ซึ่งอาจทำได้ด้วยการรวบรวม จัดเก็บ บันทึกรายละเอียดขั้นตอนของการดำเนินงานไว้ในเอกสารอย่างเป็นระบบที่ง่ายแก่การใช้ประกอบการดำเนินการ และการชี้แจง ทั้งยังแสดงให้เห็นถึงประสิทธิภาพในการปฏิบัติงานอย่างแท้จริงอีกด้วย

บรรณานุกรม

พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙

ชาญชัย แสวงศักดิ์. คำอธิบายกฎหมาย ว่าด้วยวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พิมพ์ครั้งที่ ๑๐. กรุงเทพฯ : วิญญูชน, มีนาคม ๒๕๕๘

วรเจตน์ ภาคีรัตน์. คำสั่งทางปกครอง (เอกสารประกอบการบรรยาย สถาบันการยุติธรรม ทางปกครอง).

ข้อพิจารณาเกี่ยวกับ “กฎ” (เอกสารวิชาการ สำนักพัฒนาระบบงานคดีปกครอง สำนักงานศาลปกครอง, พฤษภาคม ๒๕๕๐)

คำอธิบายหลักกฎหมายวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. ๒๕๓๙ พิมพ์ครั้งที่ ๓. มูลนิธิวิจัยและพัฒนา กระบวนการยุติธรรมทางปกครอง. บริษัทประชาชน จำกัด, เมษายน ๒๕๕๔

หลังจากที่คุณได้ศึกษาชุดการเรียนรู้จบลงแล้ว ขอให้ลองทดสอบตัวเองว่าคุณมีความรู้ความเข้าใจเรื่องกฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางการปกครองมากน้อยเพียงใด

คำสั่ง โปรดเลือกคำตอบข้อที่คุณเห็นว่าถูกต้องที่สุดเพียงคำตอบเดียว

ข้อ 1 กฎหมายกลางเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางการปกครองเรียกว่าอะไร

- ก. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2525
- ข. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง พ.ศ. 2539
- ค. พระราชบัญญัติปกครองกลาง พ.ศ.2525
- ง. พระราชบัญญัติปกครองกลาง พ.ศ.2539

ข้อ 2 กฎหมายเกี่ยวกับวิธีปฏิบัติราชการทางการปกครองในต่างประเทศ ได้มีวิวัฒนาการที่ยาวนานมากกว่า 120 ปี ประเทศใดเป็นประเทศแรกที่ทำกฎหมายดังกล่าวขึ้น

- ก. สหรัฐอเมริกา
- ข. เยอรมัน
- ค. สเปน
- ง. อังกฤษ

ข้อ 3 เพื่อเป็นการอำนวยความสะดวกเป็นธรรมให้กับประชาชน และป้องกันการทุจริตและประพฤติมิชอบในวงราชการมาตรา 13 ได้กำหนดห้าม “เจ้าหน้าที่” ที่มีความไม่เป็นกลางกรณีใดบ้างที่จะทำการพิจารณาทางปกครองไม่ได้

- ก. เป็นคู่กรณีเอง
- ข. เป็นคู่หมั้นหรือคู่สมรสของคู่กรณี
- ค. เป็นเจ้านี่หรือลูกหนี้ หรือเป็นนายจ้างของคู่กรณี
- ง. ถูกทุกข้อ

ข้อ 4 ในการปฏิบัติหน้าที่การงานของข้าราชการและเจ้าหน้าที่ของรัฐในส่วนราชการ กระทรวง ทบวง กรม หรือองค์การบริหารส่วนท้องถิ่นเพื่อให้บริการประชาชนนั้น ลักษณะงานส่วนใหญ่ที่ปฏิบัติจะเกี่ยวข้องกับภารกิจใด

- ก. การดูแลและความสะอาดของสถานที่ราชการ
- ข. การดูแลและความสะดวกของผู้บังคับบัญชา
- ค. การรับส่งหนังสือราชการทางปกครอง
- ง. การปฏิบัติราชการทางปกครอง

ข้อ 5 พระราชบัญญัติใด เป็นการกำหนดขั้นตอนและวิธีการในการ พิจารณาทางปกครอง เพื่อเป็นเครื่องมือช่วยประกอบการปฏิบัติหน้าที่

- ก. พระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง
- ข. พระราชบัญญัติการรักษาความมั่นคงภายในราชอาณาจักร
- ค. พระราชบัญญัติสภาองค์กรชุมชน
- ง. พระราชบัญญัติการมาตรฐานแห่งชาติ

ข้อ 6 ข้อใดไม่ใช่ความหมายของ วิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง ตามมาตรา 5 แห่งพระราชบัญญัติวิธีปฏิบัติราชการทางปกครอง

- ก. การออกคำสั่งทางปกครอง
- ข. การป้องกันทุจริต
- ค. การออกกฎ
- ง. การดำเนินการใดๆ ในทางปกครอง

ข้อ 7 ข้อใดหมายถึง “เจ้าหน้าที่ : ผู้ดำเนินการในการปฏิบัติราชการทางปกครอง”

- ก. บุคคลที่เป็นข้าราชการ พนักงานรัฐวิสาหกิจ เจ้าหน้าที่องค์การมหาชน หรือเจ้าหน้าที่อื่นๆของรัฐ
- ข. นิติบุคคลอื่นที่ได้รับมอบอำนาจให้ดำเนินการอย่างหนึ่งอย่างใดตามกฎหมาย
- ค. คณะบุคคลซึ่งใช้อำนาจทางปกครองตามที่กฎหมายกำหนด
- ง. ถูกทุกข้อ

ข้อ 8 ข้อใดมิใช่องค์ประกอบสำคัญของ “เจ้าหน้าที่” ซึ่งจะเป็นผู้ใช้อำนาจทางปกครอง

- ก. จะต้องเป็นผู้ที่มีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนี้
- ข. จะต้องเป็นผู้ที่ได้รับแต่งตั้งโดยชอบด้วยกฎหมาย
- ค. จะต้องเป็นผู้ทำหน้าที่ชัดเจน
- ง. จะต้องเป็นผู้ที่มีความเป็นกลางในเรื่องนั้น

ข้อ 9 ข้อใดคือความหมายของหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง

- ก. กระทำเพราะมีตำแหน่งเป็นอธิบดีหรือผู้ว่าราชการจังหวัด
- ข. กระทำโดยมีกฎหมายให้อำนาจภายในขอบเขตที่กฎหมายกำหนด โดยไม่ขัดหรือแย้งต่อกฎหมาย
- ค. กระทำเพราะผู้บังคับบัญชาสั่งให้ทำ
- ง. กระทำตามความต้องการของประชาชนผู้ขอรับบริการ

ข้อ 10 ข้อใดเป็นการกระทำที่โดยไม่ชอบด้วยกฎหมาย

- ก. กระทำโดยไม่มีอำนาจ
- ข. กระทำนอกเหนืออำนาจหน้าที่
- ค. กระทำโดยไม่ถูกต้องตามกฎหมาย
- ง. ถูกทุกข้อ

ข้อ 11 ตัวอย่างคดีที่ อ.399/2551 เป็นตัวอย่างคดีประเภทใด

- ก. คดีอาญาเกี่ยวกับการกระทำของเจ้าหน้าที่
- ข. คดีแพ่งเกี่ยวกับการกระทำละเมิดต่อทรัพย์สิน
- ค. คดีปกครองเกี่ยวกับหลักความชอบด้วยกฎหมายของการกระทำทางปกครอง
- ง. คดีแรงงานเกี่ยวกับการผิดสัญญาจ้าง

ข้อ 12 ข้อใดไม่ใช่องค์ประกอบของ “คำสั่งทางปกครอง”

- ก. เป็นการกระทำของเจ้าหน้าที่ที่มีอำนาจตามกฎหมาย
- ข. เป็นการใช้อำนาจปกครองตามกฎหมายในการออกคำสั่ง
- ค. เป็นการกระทำโดยเลือกปฏิบัติต่อประชาชน
- ง. มีผลกระทบต่อสิทธิหน้าที่ของบุคคล

ข้อ 13 องค์ประกอบที่ว่า มีผลบังคับเฉพาะกรณี มุ่งชี้ให้เห็นถึงความแตกต่างระหว่างเรื่องใดกับเรื่องใด

- ก. คำสั่งทางปกครอง และกฎ
- ข. บทลงโทษ และลดโทษ
- ค. การโยกย้ายและ การเลื่อนตำแหน่ง
- ง. คำสั่งทางปกครอง และเหตุผลประกอบ

ข้อ 14 รูปแบบของคำสั่งทางปกครองรูปแบบใดที่ใช้กันมากที่สุดในการปฏิบัติราชการทางปกครอง

- ก. คำสั่งด้วยวาจา
- ข. คำสั่งเป็นหนังสือ
- ค. คำสั่งจากป้ายประกาศ
- ง. คำสั่งจากสัญญาณมือหรือนกหวีด

ข้อ 15 การเกิดผลของคำสั่งทางปกครอง มาตรา 42 วรรคหนึ่งบัญญัติว่าอย่างไร

- ก. คำสั่งทางปกครองให้มีผลใช้บังคับต่อบุคคลตั้งแต่วันที่ผู้นั้นได้รับแจ้งเป็นต้นไป
- ข. คำสั่งทางปกครองย่อมมีผลตราบเท่าที่ยังไม่มีการเพิกถอนหรือสิ้นผลลงโดยเงื่อนไขเวลาหรือโดยเหตุอื่น
- ค. คำสั่งทางปกครองจะสิ้นสุดลงเมื่อมีเอกสารพยานหลักฐาน
- ง. คำสั่งทางปกครองจะต้องกระทำโดยเจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจในเรื่องนั้น

ข้อ 16 “พระราชกฤษฎีกา กฎกระทรวง ประกาศกระทรวง ข้อบัญญัติท้องถิ่น ระเบียบ ข้อบังคับ หรือบทบัญญัติอื่นที่มีผลบังคับเป็นการทั่วไป โดยไม่มุ่งหมายให้ใช้บังคับแก่กรณีใด หรือบุคคลใดเป็นการเฉพาะ”

จากนิยามข้างต้น เป็นนิยามของอะไร

- ก. คำสั่งทางการปกครอง
- ข. บทบัญญัติ
- ค. กฎ
- ง. สัตติข้อกฎหมาย

ข้อ 17 ข้อใดที่เป็น “กฎหมายลูกบทหรือเป็นกฎหมายลำดับรองที่ฝ่ายบริหารออกตามพระราชบัญญัติเพื่อใช้เป็นกฎเกณฑ์ในทางปฏิบัติ”

- ก. กฎกระทรวง
- ข. พระราชกฤษฎีกา
- ค. ข้อบังคับ
- ง. ประกาศกระทรวง

ข้อ 18 ข้อใดไม่ใช่ความหมายของคู่กรณี

- ก. ผู้ยื่นคำขอ
- ข. ผู้คัดค้านคำขอ
- ค. ผู้พิจารณาคดี
- ง. ผู้อยู่ในบังคับหรือจะอยู่ในบังคับของคำสั่งทางการปกครอง

ข้อ 19 คำสั่งทางปกครองกระทำโดยใคร

- ก. ผู้พิพากษาเจ้าของคดี
- ข. เจ้าหน้าที่ซึ่งมีอำนาจหน้าที่ในเรื่องนั้น
- ค. ผู้บังคับบัญชา
- ง. คณะกรรมการกฤษฎีกา

ข้อ 20 การอุทธรณ์หรือโต้แย้งคำสั่งทางปกครองที่ไม่มีกฎหมายเฉพาะกำหนดขั้นตอนและระยะเวลาอุทธรณ์หรือโต้แย้งไว้ตามมาตรา 44 วรรคหนึ่ง คู่กรณีจะต้องอุทธรณ์คำสั่งนั้นภายในที่วันนับแต่วันที่ได้รับแจ้งคำสั่งดังกล่าว

- ก. เก้าสิบวัน
- ข. หกสิบวัน
- ค. สี่สิบวัน
- ง. สิบห้าวัน